

**DEPEŠA VRHOVNE KOMANDE OD 29. AVGUSTA 1942.
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DAL-
MACIJA« DA BUDE SPREMNA DA INTERVENISE U SLU-
ČAJU NEREDA U ZAGREBU¹**

rbz. (prepis)

VP 10, 29. avgust 1942—XX

Šjrovani telegram

OD VRHOVNE KOMANDE — RIM

SUPERSLODI—ZA EKSEL. GEN. ROATA

B. 23219/op.

U vezi s mogućnošću da u Zagrebu dođe do nereda,² treba da budemo spremni da na vreme intervenišemo s našim trupama. Smatra se da se ta intervencija može izvesti pravcem Novo Mesto — Brežice — Zagreb s jednom kolonom u jačini ne manjoj od jedne divizije i pravcem Karlovac — Zagreb s jednom brzom kolonom u jačini koja odgovara otprilike jednom konjičkom puku pojačanom artiljerijom i lakim tenkovima. Utoliko bolje ako raspoloživa snaga bude veća.

Pristupite hitnom utvrđivanju plana kako bi, u slučaju potrebe, operacija mogla da započne uz prethodno upozorenje od dva-naest časova.

Sve je ovo podređeno sporazumima sa O.K.W.,³ kojima će ova komanda pristupiti u pogodnom trenutku.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 25/3, k. 58.

² Prema depeši italijanske vojne misije u Zagrebu od 2. septembra Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«, uznemirenost zbog mogućih nereda je »nastala usled povećanog ustaničkog pritiska u okolini Zagreba« (AVII, reg. br. 1/4, k. 58).

Na tom terenu je tada dejstvovala 4. hrvatska NOU brigada. Za vreme svog dvadesetodnevnog boravka na terenu Pokuplja i Žumberka, ova brigada je oslobodila Pisarovinu, uništila ustašku posadu u Jastrebarskom, oslobodila decu s Kozare koja su se nalazila u dečjem logoru kod Jastrebarskog i vodila nekoliko uspešnih borbi protiv ustaških snaga u Žumberku. Njena pojava u neposrednoj blizini Zagreba mnogo je doprinela razvitku NOB-a u Pokuplju i Žumberku (tom V, knj. 6, dok. br. 45 i 56).

³ OKW — Oberkommando der Wehrmacht (Vrhovna komanda oružanih snaga Nemačke).

Na svaki način upoznajte nas s vašim programom.

Ugo Kavalero

Tačnost prepisa overava:

Brigadni general
nač. štaba
(E. de Blazio)
[Potpis nečitak]

M. P.

BR. 94

UPUTSTVO VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 31. AVGUSTA 1942. KOMANDANTIMA **POT**čINJENIH ARMIJSKIH KORPUSA O OPERATIVNIM ZADACIMA JEDINICA U JESENJEM I ZIMSKOM PERIODU¹

del.

Br. 17880 / op. prot.

VP 10, 31. avgust 1942—XX

Predmet: Operativna uputstva za jesenji i zimski period.
(1 priložena karta)²

Ekselenciji komandantu V A.K.	—	<i>Vojna pošta</i>	41
Ekselenciji komandantu VI A.K.	—	<i>Vojna pošta</i>	39
Ekselenciji komandantu XI A.K.	—	<i>Vojna pošta</i>	46
Ekselenciji komandantu XVIII A.K.	—	<i>Vojna pošta</i>	118
Admiralu komandantu »Maridalmacije«	—	<i>Split</i>	
Generalu komandantu Aerotehničke komande	—	<i>Vojna pošta</i>	10
i na znanje:			
Generalu komandantu armijske artiljerije	—	<i>Vojna pošta</i>	10
Generalu komandantu armijske inžinjerije	—	<i>Vojna pošta</i>	10
Generalu intendanture	—	<i>Vojna pošta</i>	10

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 33/3, k. 58.

² Redakcija ne raspolaže tom kartom.

Situacija

Ustanički pokret — kao što je predviđeno — u proleće se povećao u obimu i u aktivnosti.

Uprkos tome svugde je bio zauzdan, u mnogobrojnim ofanzivnim operacijama oštro pogođen, a u nekim oblastima stvarno presečen.

Uz to, on nije mrtav, i još je aktivan, naročito u nekim zonama.

U poslednje vreme snage Armije pretrpele su izvesnu redukciju koju su nalagali zahtevi opšteg karaktera.

Isti isključuju dodeljivanje pojačanja (osim pojedinih elemenata, prema tome kako se ukazuju), i mogu čak nametnuti dalja smanjenja.

Pomoć nama podređenih hrvatskih snaga je oskudna, kako u kvantitetu tako i u kvalitetu.

Predviđeno je — kao što ću reći posle — izvestan progres, ali neizbežno spor.

Izgleda da ćemo u jesenjem i zimskom periodu — sem u slučaju vanrednih događaja — nastaviti borbu protiv ustanika, u stvari, samo s našim sadašnjim snagama, a možda i s manjim snagama.

Zadaci Armije

Opšti zadatak

Posesti anektirane teritorije, i hrvatske oblasti koje predstavljaju »predziđe« istih, obale i Crne Gore.

Isturena granica oblasti koje treba posesti (*dokle god ostaju sadašnje snage*) naznačena je na priloženoj karti. Pod pomenutom granicom ne podrazumeva se neki jront koji treba materijalno zaposesti, već granica zone koju treba kontrolisati, bilo pomoću garnizona, bilo pomoću kolona..

Preko pomenute granice biće zadržani u »trećoj zoni«:

— jedan snažan garnizon u Karlovcu;

— zaštita pruge Mostar — Sarajevo do »demarkacione linije«.

Granica »druge i treće zone« i »demarkaciona linija« ostaju nepromenjene.

Na taj način, nije isključeno da, *po naređenju ili ovlašćenju ove komande*, budu preduzete operacije, kombinovane ili ne, preko gore pomenute isturene granice.

— *Posebni zadaci*

- a) — brinuti se za vojnu odbranu i za javni poredak na anektiranim teritorijama (Slovenija — Riječka oblast — Dalmacija);
- b) - brinuti se za vojnu odbranu (i — preko ove uopšte za javni poredak) u gore naznačenim hrvatskim oblastima;
- c) - brinuti se za odbranu pomorskih granica, uključivši i ostrva;
- d) - Obezbediti komunikacije (puteve i pruge) koje su najznačajnije za naše ciljeve.

III) — *Zadaci pojedinih arm. korpusa*

— *XI armijski korpus*

- a) — Brinuti se za vojnu odbranu i za zaštitu i održavanje javnog poretka u provinciji Ljubljana. Taj zadatak sadrži dopunu tekućih operacija, i dalju istrajnu aktivnost do početka zime, s ciljem da se u potpunosti iskoriste postignuti rezultati i da se ustanicama spreči organsko i pozadinsko »oporavljanje«.
- b) — Obezbediti rad pruga u zoni, naročito na linijama:
— Zalog — Postojna;
— Metlika — Novo Mesto — Ljubljana.

Snage: — 3 pešadijske divizije;
— jedinice koje nisu uključene u divizije i snage policije, uglavnom sadašnje;
— M.V.A.C.

— *V. armijski korpus*

- a) — Brinuti se za vojnu odbranu i za zaštitu javnog poretka na teritoriji priključenoj provinciji Kvarner.

Taj zadatak obuhvata istrajno vršenje operativne aktivnosti na pomenutoj teritoriji s ciljem koji je naznačen kada je bilo reči o XI A.K.

- Brinuti se za vojnu odbranu (a — preko ove — uopšte za javni poredak) u hrvatskim zonama u njegovoj nadležnosti, unutar granica koje su naznačene na priloženoj karti.

Tom cilju teže operacije koje su nedavno naređene u zoni Gorski kotar.

Ova oblast će morati da bude kontrolisana, ili bar zauzdana, bilo pomoću garnizona koje tamo treba ustanoviti, bilo pomoću perifernih garnizona i pokretnih kolona koje će polaziti od ovih.

I oblast Like će takođe morati da bude pod pažljivim nadzorom i zauzdana (ukoliko situacija ne bude još pre zime likvidirana hrvatskim ili kombinovanim operacijama),

- c) — U Karlovcu zadržati jedan snažan garnizon radi naše afirmacije i kao polaznu tačku za eventualne operacije ka Zagrebu).
- b) — Obezbediti funkcionisanje pruge u zoni, naročito na liniji Karlovac — Ogulin — Sušak.
- c) — U Karlovcu zadržati jedan snažan garnizon (radi za ciljeve pod a) i b) a naročito puta:
Sušak — Senj — prolaz Vratnik — Gospić,
- f) — Brinuti se za zaštitu pomorske granice u njegovoj nadležnosti.

Snage: — 3 pešadijske divizije i 1 brza divizija;
— jedinice van divizija, uglavnom sadašnje;
— hrvatske jedinice, uglavnom sadašnje;
— M. V. A. C.

Predviđeno je da zaštitu pruge Ogulin — Vrhovine i Gospić — Lovinac preuzmu, bar delimično, hrvatske trupe. Ostvarenje tog plana nije neminovno, ali je na svaki način moguće pre zime.

— *XVIII arm. korpus*

- a) — Brinuti se za vojnu odbranu i javni poredak u provincijama Zadar i Split (na osnovu onoga što je utvrđeno aktom br. 16502 od 6. avgusta).³
- b) — Brinuti se za vojnu odbranu (i — preko ove — za zaštitu javnog poretka) u hrvatskim zonama u njegovoj nadležnosti, unutar granica označenih na priloženoj karti. Taj zadatak sadrži nadzor i zauzimanje ustaničkih formacija koje se nalaze neposredno preko pomenutih granica, i raščišćavanje zone pozadi ovih, sve do granica anektirane teritorije, i do obale.
- c) — Obezbediti funkcionisanje pruga u zoni, naročito na linijama:
Split — Perković — Knin;

³ Vidi dok. br. 88.

Perković — Šibenik.

- d) — Obezbediti upotrebu puteva koji su važni za ciljeve pod a) i b).
- e) — Brinuti se za odbranu pomorskih granica u zoni njegove nadležnosti.

Snage: — 3 pešadijske divizije;
— jedinice van divizija i policijske, uglavnom sadašnje;
— hrvatske jedinice, uglavnom sadašnje;
— M.V.A.C.

Moguće je da će jedan ustaški bataljon kroz koju nedelju biti određen za Gračac, i da će hrvatske jedinice, pre zime, moći da učestvuju u zaštiti pruga na deonice Lovinac — Knin (isključno).

— *VI. arm. korpus*

- a) — Brinuti se za vojnu odbranu i javni poredak u kotorskoj provinciji.
- b) — Brinuti se za vojnu odbranu (a — preko ove — uopšte za javni poredak) u hrvatskim zonama u njegovoj nadležnosti, unutar granica naznačenih na priloženoj karti.

U ovom pogledu važe mišljenja naznačena pod tačkom b) za XVIII A.K. Naročitu važnost imaju zona Ploče i dve zone s rudnicima boksita.

- c) — Obezbediti funkcionisanje pruga u zoni, naročito na linijama:
Tarčin (demarkaciona linija) — Mostar — Dubrovnik;
Metković — Ploče.
- d) — Obezbediti upotrebu, puteva koji su potrebniji za ciljeve o kojima je reč pod a) i pod b), s naročitim obzirom na one koji se upotrebljavaju za transport boksita.
- e) — Brinuće se za zaštitu pomorskih granica u zoni njegove nadležnosti.

Snage: — 4 pešadijske divizije;
— sadašnje jedinice van divizija (+ 2 bat. divizije »Emilija«, 1 mitraljeski bataljon i 1 teritorijalno-mobilni bataljon);
— hrvatske jedinice, uglavnom sadašnje;
— M.V.A.C.

Podsećamo da su — baš prema sporazumu u Zagrebu — garnizoni gornje Hercegovine morali da budu evakuisani, uz prethodno smenjivanje od strane Hrvata.

Pošto ovo još nije bilo moguće, dan evakuacije je bio više puta odlagan, i najzad je odložen na neodređeno vreme.

To zbog toga što treba obezbediti »predzide« Crne Gore (i katorske oblasti), a s druge strane — zato što ne treba dozvoliti ponovni procvat gerile u oblasti koja je sada uglavnom smirena. Odbrani i sigurnosti velikog dela oblasti uspešno mogu doprijeti odredi M.V.A.C., koji su ovde naročito razvijeni.

IV) — *Način*

— *Vojna odbrana i zaštita javnog poretka na anektiranim teritorijama.*

— Ovaj zadatak je — iz poznatih razloga — od prvobitnog značaja.

— Za vojnu odbranu važe propisi slični onima koji se odnose na hrvatske okupirane zone, o kojima niže.

— Redovna zaštita javnog poretka (posade) zahteva brojnije garnizone, ujednačenije raspoređene nego u hrvatskim zonama, tako da kontrolišu (pomoću pomenutih garnizona i pokretnih kolona) čitav predeo, da omoguće (izuzev u zonama gde se vode operacije) što je moguće normalniji život, i da čuvaju uvedenu političko-administrativnu strukturu.

— Odgovarajuća zaštita javnog poretka objašnjena je vodeći pri tome računa o odredbama koje su na snazi na pojedinim teritorijama o kojima je reč.

— *Vojna odbrana i zaštita javnog poretka u hrvatskim okupiranim zonama.*

A) — Najvažniji zadatak na ovom polju je vojna odbrana shvaćena kao:

— sprečavanje da ustaničke formacije prodru spolja u okupirane zone;

— izbacivanje ustaničkih formacija koje postoje u tim zonama ili se formiraju.

— Ovaj zadatak se sprovodi:

a) — čvrstim držanjem u našem posedu mesta koja »komanduju« pojedinim zonama (veći naseljeni centri — žel. čvorovi i putevi — industrijski i lučki centri — itd.);

b) — istrajnim održavanjem *agresivne aktivnosti* pomoću pokretnih kolona na međuprostornom terenu;

- c) — **dejavstvujući što je moguće masovnije i u konvergentnom smislu protiv ustaničkih formacija.**
- Gornji načini zahtevaju:
- vrlo aktivnu, vrlo opreznu obaveštajnu službu, snabdevenu širokim sredstvima;
- raspolaganje pokretnim rezervama divizije;
- prisustvo pokretnih jedinica u svakom garnizonu;
- — čvrsto odbrambeno uređenje svakog garnizona.

U pogledu divizijskih pokretnih rezervi naglašavam da one treba da budu organske, snažne, i da treba da budu sastavljene po *svaku cenu*. (Nije važno ako — zbog razloga smeštaja u zimskim mesecima — moraju da se smeste podeljene u dva ili više obližnjih garnizona).

Njihov sastav teži cilju da mogu *neposredno* intervenisati, u slučaju potrebe, protiv jakih ustaničkih masa, sa organskim jedinicama i pod zapovedništvom svojih redovnih komandanata; u sadejstvu — razume se — s pokretnim jedinicama zainteresovanih garnizona, i — ako treba — trupa drugih divizija.

Za upotrebu pomenutih rezervi — na sopstvenoj teritoriji — nadležni su komandanti divizije. Komandanti arm. korpusa intervenišu samo kada su u pitanju kombinovane akcije između dve ili više divizija ili se tiču njihovih teritorija, ili, pak, kada smatraju da treba da naredi, čak i jednoj samoj diviziji, izvesnu operaciju.

U pogledu pokretnih jedinica svakog garnizona (koji mogu u nekom slučaju da se identifikuju sa delovima divizijskih rezervi), potvrđujem odredbu (koja je odavno na snazi) da svaki garnizon, ma kako da je mali, mora da ima jednu jedinicu spremnu da smesta krene. Pomenuta jedinica mora da sadejstvuje u akcijama divizijskih rezervi, da ofanzivno interveniše protiv formacija ili ustaničkih grupa u blizini garnizona, i — u nedostatku pomenute eventualnosti — treba *svakodnevno* da pređe bar jedan deo okolne oblasti.

Za ova poslednja dva oblika aktivnosti nadležni su pojedini komandanti garnizona.

Neka više komande intervenišu u slučaju kombinovanih akcija, ili, kada je potrebno, neka koordiniraju — i u normalnim prilikama — pokrete u cilju utvrđivanja tačaka susreta, itd., između pokretnih jedinica obližnjih garnizona.

U pogledu defanzivnog uređaja garnizona potvrđujem postojeće, odredbe (okružnica br. 3 C.)⁴ ponavljajući:

Vidi tom VI, knj. 2, dok. br. 145 i dok. br. 125 ove knjige.

- defanzivni raspored garnizona *ne* teži jednom *pasivnom* cilju, već *aktivnom* i *ofanzivnom* cilju, tj[^] takvom koji će omogućiti održavanje »stalnih tačaka« (garnizona) s minimum snaga, u korist otpornosti jedinica i pokretnih rezervi.
 - defanzivni objekti *ne* treba da budu prilagođeni maksimalnoj snazi koja se nalazi u garnizonu, već ovoj minimalnoj koja je potrebna (»plan odbrane«) za samu odbranu.
- (Iz toga proizlazi da u garnizonima koji imaju vrlo širok defanzivni raspored, u odnosu na gore pomenutu snagu, treba — ne rušeći ono što je već izgrađeno — postupiti tako da odbrana s minimalnim snagama može da bude obezbeđena pomoću nekoliko »otpornih tačaka«, ili jedne »centralne redute«).

Dakle:

- okvir čvrsto odbranjivih garnizona, koji treba da predstavlja platformu za velike i male ofanzivne akcije;
- istrajna i agresivna aktivnost manjih i većih jedinica između »stalnih tačaka« pomenute platforme.
- Garnizoni koje treba održavati u hrvatskim okupiranim zonama jesu — uglavnom — ovi postojeći, osim onih detašmana čije bi održavanje predstavljalo, u zimskom periodu, izvesnu pasivnost u pogledu snabdevanja i potrebe pokreta u njihov prilog, ne dajući — s druge strane — stvarnu komandu nad okolnom oblašću.
- Sada je *važno* preduzeti sve mere za zimski smeštaj, za propisane rezerve municije, hrane itd.
- U pogledu operativnog načina, učešća avijacije i kolona za snabdevanje, potvrđujem propise iz okružnice 3 c, za koje su događaji pokazali da odgovaraju potrebama.

Podsećam samo:

- da su sve operacije preduzete od prošle zime pa nadalje jasno dokazale da je vojna i operativna delatnost ustaničkih formacija bila precejnjava;
- da je potrebno, čim bude moguće, započeti obuku za upotrebu skija, krplji i saonica (neka mi general — intendant podnese predlog za raspodelu raspoloživog materijala) tako da možemo »biti pokretni« i usred zime.
- Zaštita javnog poretka u hrvatskim okupiranim zonama od manje je važnosti nego na anektiranim teritorijama. Ona se prvenstveno ispoljava u merama koje su pove-

zane s vojnom odbranom, o **kojoj** je bilo reči, i u vršenju vlasti određene »Zagrebačkim sporazumom« od 19. juna tek. god.⁵

- Sa izuzetkom već napomenutih odredaba u pogledu operacija s one strane prednje granice okupirane teritorije (vidi priloženu kartu), naknadno ću dati neposredna uputstva za operacije od naročitog značaja, koje se budu ticale više armijskih korpusa ili samo jednog od njih. Komandanti arm. korpusa — razume se — uvek su slobodni da mi predlože operacije s one strane gore pomenute granice, kao i operacije koje se tiču njihovog arm. korpusa i onih susednih.

- *Zaštita komunikacija*

- Zaštita komunikacija, a naročito žel. pruga, predstavlja predmet stalnih odredaba; a isto se tiče žel. pruga, na njih smo se nedavno osvrnuli okružnicom br. 15939 od 13. avgusta.⁶ Najzad, ta zaštita se deli na *stalnu* (jedinice za zaštitu raspoređene duž linija) i na *pokretnu* (podrške i rezerve pomenutih jedinica zaštite; specijalna žel. sredstva, kao naoružani vozovi, oklopni automobili, motorna kola, itd.). Predstojeća zamena naših trupa zaštite na nekim linijama sa hrvatskim trupama omogućuje dobijanje više jedinica koje će progresivno pojačati zaštitu najizloženijih i najznačajnijih [komunikacija] za naše interese.

- *Zaštita pomorskih granica*

- Zaštita pomorskih granica (ostrva i obale), regulisana na osnovu propisa iz akata .8270 i 15553 od ove komande,⁷ prvenstveno se sastoji:
 - od službe nadzora;
 - od mrežastih zapreka;
 - od zaštite ovih poslednjih pomoću neke baterije i nekoliko peš. jedinica.

U zaključku: vrlo prostrane pomorske granice, a vrlo malo sredstava. To u sadašnjoj situaciji ne treba da zabrinjava, kako zbog toga što ozbiljne pretnje ne izgledaju ostvarljive, tako i zbog toga što bi raspoloživi odredi pokretnih jedinica na položaju ili na dometu, i intervencija vazдушnih snaga, omogućili brzo suzbijanje svakog neprijateljskog pokušaja.

⁵ Vidi tom V, knj. 32, dok. br. 116.

⁶, ⁷ i ⁸ Redakcija ne raspolaže tim dokumentima.

V) — *Učešće Kr. mornarice*

- Ništa novo osim onoga što već postoji i što može ovako da se sintetizuje:
 - zaštita pomenutih granica pomoću mreže za sprečavanje (već postavljene ili čije je postavljanje u toku);
 - učešće u pomenutoj zaštiti s mora, s površinskim sredstvima;
 - aktivni nadzor u vodenom rejonu ispred ostrva i između ostrva i obale (saobraćaja uopšte — pristaništa Ploče — nadzor nad brodovima, itd.);
 - učešće u eventualnim kopnenim operacijama.

VI) *Učešće Kr. vazduhoplovstva*

Ništa novo nije uvedeno, ostaje na snazi sl'edeća veza između vojske i vazdušnog osmatranja i pojedinih art. korpusa.

<i>Vazдушna grupacija</i>	uzvišenje Ronki (Ronchi) kod Pule
<i>Sušak</i> (aerodrom)	Gorica
	Ljubljana dok ne postanu Grobnik neupotrebljivi zbog godišnjeg doba

Redovna intervencija u prilog XI i V A.K.
Eventualna intervencija u prilog XVIII A.K.

- *Vazдушna grupacija Zadar* (aerodrom Zemunik)
Redovna intervencija u prilog XVIII arm. korpusa.
Eventualna intervencija u prilog V i VI a. korpusa.
- *Vazдушna grupa Mostar* (aerodrom Mostar)
Redovna intervencija u prilog VI arm. korpusa.
Eventualna intervencija u prilog XVIII arm. korpusa.
- Neki mali aparati imaće skije, s ciljem da mogu obezbediti službu osmatranja i veze i sa aerodroma (gore pomenutih) ili s poznatih privremenih aerodroma kada su pokriveni snegom.

VII) — *Hrvatske trupe*

- Kao što je poznato, Zagrebačkim sporazumom je utvrđeno da hrvatske trupe (ma koje vrste, vojne, ustaške ili žandarmerijske) koje se nalaze u »drugoj zoni«, u mestima posednutim italijanskim trupama, ili u obla-

stima vezanim za ovu zonu, sa operativne tačke gledišta, budu, za upotrebu, podređene odgovarajućim italijanskim komandama. Slično važi i za mesta treće zone, posednuta ital. trupama, ili vezana za ovu sa operativne tačke gledišta.

Drugim rečima, sve hrvatske jedinice koje se nalaze ili stižu u hrvatske zone koje smo mi okupirali (prema granicama koje se vide na priloženoj karti) pod *našom su komandom*.

- Pri ovoj komandi ustanovljeno je »Glavno vojno povjereništvo Nezavisne Države Hrvatske« (predviđeno pomenutim sporazumom), pod upravom pukovnika Stjepana Perišića.

Pomenuti pukovnik imaće apsolutnu nadležnost (preko tri periferna organa) nad svim hrvatskim trupama (ma koje vrste) »druge zone«; a to će mnogo olakšati upotrebu istih trupa od strane naših komandi.

- Naknadno ću: —
naznačiti koji će biti periferni organi (gore spomenuti);
- poslati tačan popis hrvatskih jedinica i žandarmerijskih stanica sa sedištem u »drugoj zoni«;
- na vreme najaviti koje su hrvatske trupe potom upućene u pomenutu zonu;

naređujem da nama podređene jedinice (bilo koje vrste) moraju biti preuzete i potpuno izkorišćene, *mного više no što je do sada učinjeno*.

- Komande velikih jedinica i garnizona (u hrvatskim okupiranim zonama iz priložene karte) treba, dakle, da pomenute trupe (uključivši i žandarmeriju), u pogledu vojne upotrebe, smatraju kao *svoje trupe*, i da imaju na umu da su za pomenutu upotrebu *neposredno odgovorne*.

One su stoga nadležne za:

- dislokaciju (koja treba da bude sastavni deo dislokacije ital. trupa);
 - defanzivni raspored isključivo hrvatskih garnizona;
 - ofanzivne operacije koje uvek treba da budu kombinovane, ili bar stavljene u okvir operacija koje vode italijanske trupe, i da imaju podršku italijanskih kopnenih, pomorskih i vazdušnih sredstava);
 - učešće u odbrani mešovitih garnizona.
- Dosledno ovome, gledajući da što pre izdam detaljnije propise, naređujem da se sa hrvatskim trupama i jedi-

nicama održavaju *uske veze*, i da se obuka vrši što je moguće više u *zajednici*.

VIII) — *Antikomunistička dobrovoljna milicija*

- Ovu miliciju, koja je već dala značajne rezultate i — u više slučajeva — dragocene, treba više razvijati.
- Dopisima br. 17490 i 17491, od 24 tek.,⁸ dati su propisi za njihovo formiranje, naoružanje, opremu, snabdevanje, platu, itd., a takođe su bila saopštena uputstva poverljive prirode u pogledu regrutovanja katoličke i muslimanske milicije, kao i u pogledu nadzora koji treba vršiti nad četničkim jedinicama i njihovim rukovodiocima.

IX) — *Buduće orijentacije*

- Na kraju izveštavam da je Poglavnik prihvatio predlog da načini ujednačeniju raspodelu hrvatskih trupa između zone u našoj nadležnosti i onih koje nisu u našoj nadležnosti (treća i druga).
- Ova mera će, postepenim sprovođenjem, do proleća dovesti do znatnog pojačanja hrvatskih trupa u zonama koje smo mi po'seli, tako da će naše trupe biti oslobođene zadatka odbrane (izuzev pomorskih granica) i zaštite, i stajaće na raspolaganju — mnogo više no što je to do sada bilo moguće — za ofanzivne operacije velikih razmera.
Molim potvrditi prijem.

General
naznačeni komandant Armije
(Mario Roata)

Tačnost prepisa overava:

Brigadni general
načelnik štaba
(E. de Blazio
de Blazio)

M. P.

**DEPEŠA KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 8 SEP
TEMBRA 1942. KOMANDI 11. ARMIJSKOG KORPUSA O
NAPADIMA PARTIZANSKIH JEDINICA NA POSADE I PO-
STROJENJA Ž. ST. LICKA JESENICA, KAMANJE I ZA-
LUKA¹**

PREPIS PISANOG TELEGRAMA

8. septembar 1942—XX, 9,15 časova

OD KOMANDE V ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 11750./0p, Izvod novosti od 18 časova 7. septembra.

Divizija »Lombardija«: Povodom već objavljene znatne delatnosti partizana na odseku Karlovac (Kl—AD), Lič. Jesenica, Gospić (LI—GZ), juče po podne upućen je u zonu blindirani voz s četom 1/74 peš. puka. Naše trupe, podržane artiljerijom iz Blata i Plaškog, odbile su partizane, nanevši im gubitke koji se nisu mogli utvrditi.² Naši gubici: 3 mrtva, 11 ranjenih i 21 vojnik na službi zaštite pruge nestao.³ Jedan hrvatski strojovođa mrtav. Prema vestima koje su dosada stigle, ustanici su izvršili nekoliko prekida i zapalili kabinu u blizini, stanice Lič. Jesenica i nekoliko čuvarnica duž pomenutog odseka pruge. Iz Ogulina je u zonu Stola i Zvečaja, o kome pisani telegram 11722, popravljen juče u 13 časova.⁴ Juče je naša patrola za nadzor osujetila delo sabotaže odstranivši blizu 618. km (Sušak, VK—AT) 12 patrona dinamita koje su bile postavljene pod šine.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 8/1—4, k. 489.

² Reč je o dvodnevnom napadima (6. i 7. septembra) delova 1. hrvatske NOU brigade i 1. i 2. kordunaškog NOP odreda na posade ž. st. Lička Jese uca i Javornik i o rušenju pruge između s. Blata i Rudopolja. Tom prilikom partizani su porušili oko 15 km pruge i tt veze, zapalili 6 stražarnica, 1 pilanu i nekoliko baraka i uništili sva vodovodna postrojenja na izvoru potoka Jesenice. Partizanske jedinice su imale gubitke od 1 "mrtvog i 22 ranjena borca (tom V, knj. 7, dok. br. 10, 26, 27, 29, 44, 50, 79; knj. 8, dok. br. 18).

³ U dnevnom izveštaju 5. armijskog korpusa od 10. septembra ovi podaci o gubicima su ispravljani na sledeći način: 2 mrtva (umesto 3), 11 ranjenih, 9 nestalih iz 227. tehn. mob. bataljona, 13 pešaka mobilnog bataljona, za koje je objavljeno da su nestali, vratili su se (AVII, reg. br. 10/1—4, k. 489).

⁴ i ⁵ **Redakcija ne raspolaže tim telegramom.**

1. brza divizija: Nastavak pisanog telegrama 11722.⁵ Naši brzi elementi blizu Ozlja (Samobor, MH—BU) čarkali su sa ustamčkim elementima, koji su **odstupili** prema severu. Druga motorizovana jedinica, koja je od Ozlja išla ka Kamanju (Samobor, KI—BU) blizu kote 143 (MH—BZ) iznenadila je ustanike koji su izvršili prekid na pruzi i naneli im dvadesetak gubitaka. Stаницe Kamanje i Zaluka (MH—ZB) ustanici su zapalili.⁶

Zona V grupacije granične straže: Normalna delatnost dnevnog i noćnog patroliranja.

KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA

GENERAL KOTURI [COTURRI]

ZA TACNOST PREPISA:
MAJOR NAČELNIK ODELJENJA
C. Mortaroti (Mortaretti), **s.r.**

⁶ Jedinice 4. hrvatske NOU brigade **su** 6. septembra napale **ž. st.** Kamanje, postaju Zaluku, **ž. i žand.** stanicu Ozalj i tom prilikom porušile oko 500 m pruge i 1 železnički most, prekinule električne vodove Karlovac—Ozalj—Metlika i zaplenile 7 pušaka d izvesnu količinu životnih namirnica. U toku borbe neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih i 10 zarobljenih (domobrana i ustaša), a partizani 1 mrtvog i 3 ranjena (tom V, knj. 7, dok. br. 44, 73, 105; knj. 8, dok. br. 17 i 18).

**NAREĐENJE VRHOVNE KOMANDE OD 9. SEPTEMBRA
1942. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA
DALMACIJA« DA PREDUZME OPERACIJE PROTIV
PARTIZANSKIH JEDINICA KOJE UGROŽAVAJU MOSTAR-
SKI BAZEN BOKSITA¹**

Sifrovani telegram,

OD VRHOVNE KOMANDI

SUPERSLODI

Br. 23450/op.

VISA KOMANDA ORUŽ. SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«

Operativno odeljenje

Br. 18429

Prispelo 10. sept. 1942—XX

9. septembra 1942—XX

Veza telegram 23344 od 5. tek.²

S obzirom na potrebu da se u rudnoj zoni Mostar manifestuje snaga koja bi smirila lokalno radništvo i garantovala mogućnost mirnog rada, molim da se prouče operacije čišćenja koje treba obaviti u istoj i u susjednim zonama, iz kojih su moguća ugrožavanja ili napadi.

Operaciju treba što pre započeti snagama uzetim iz susjednih divizija.³

Molim da me o tome izvestite.⁴

Ugo Kavalero

Komanda Superslode
9. septembra 1942—XX

Dešifrovano: Psr. R. Biasi.
paraf⁶

paraf⁵

¹ Original prijemne depeše (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 24/1, k. 262.

² Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

³ Operacija je, pod šifrovanim nazivom »Dinara«, imala dve faze: »Alfa (zauzimanje Prozora) i »Beta« (zauzimanje Livna). O pripremama i izvođenju te operacije vidi dok. br. 110 i 116; tom IV, knj. 7, dok. br. 113, 115, 123, 142, 150, 164 i 200; tom V, knj. 8, dok. br. 106, 120, 130, 133, 155, 159 i 174.

⁴ Vidi dok. br. 98 i 104.

⁵ i ⁶ **Nepoznat paraf.**

DEPEŠA KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 9. SEPTEMBRA 1942. KOMANDI 11. ARMIJSKOG KORPUSA O PARTIZANSKIM AKCIJAMA NA TERITORIJI KORPUSA¹

PREPIS PISANOG TELEGRAMA

Crikvenica, 9. septembra 1942—XX

OD KOMANDE V ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 11783/op. Izvod novosti od 18 časova 8 septembra.

Divizija Lombardija: Jutros je blindirani voz br. 9, upućen u zonu s četom železničke inžinjerije radi pojačanja radova na popravljanju linije, obasut rafalima iz automatskog oružja između Hreljina (Ogulin, XN—AT) i Sv. Petra (XN—AT). Istovremeni napad partizana na uporište Sv. Petar prouzrokovao nam je tri mrtva. U noći između 7-og i 8-og partizani su, odvrtanjem sedam raspona tračnica, prekinuli železničku prugu između Josipdola (Ogulin, XT—AN) i Vojnovca (Karlovac, IH—AL).² Iste noći železnička pruga je prekinuta usled eksplozija mina blizu 627. km (Sušak, US—22—AT—10). Istovremeno partizani su vatrom iz automatskog oružja napali položaje stanice Plaše i bili su odbijeni bez naših gubitaka. Linija je popravljena danas oko 13 časova. Jutros je drugi prekid bio prouzrokovan eksplozijom mine blizu 611. km (Sušak, VM—AT). Pre-rana eksplozija prouzrokovala je smrt dvojice partizana.

1. brza divizija: U noći između 7-og i 8-og ustanički elementi su, radi uznemiravanja, pucali na naše položaje Karlovac i Turanj (Karlovac, NM—BH) bez rezultata. U toku je izvidanje zone Kamanje (Samobor, Kl—BU) i Mirkopolje (Samobor, NK—BU).³ Prekid železničke pruge za Ljubljanu, o čemu pisani telegram 11753,⁴ smatra se da će biti popravljen u toku sutrašnjeg dana.

Zona V grupacije granične straže: Jutros se naša patrola blizu Parga (Cerknica, US—BS) sukobila sa grupom ustanik[^], koju je naterala u bekstvo ne pretrpevši gubitke.

GENERAL KOTURI

ZA TAČNOST PREPISA:
MAJOR NAČELNIK ODELJENJA

C. Mortaroti, sir.

M. P.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, red. br. 9/1—4, k. 489.

² i ³ Vidi dok. br. 95.

⁴ Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 11. SEPTEMBRA 1942. VRHOVNOJ KOMANDI O SITUACIJI U RUDARSKOJ ZONI MOSTARA'

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«

2. armija

Operativno odeljenje

Br. prot. 18429/op. Poverljivo

Priložene karte: 1.

VP 10, 11. septembra 1942—XX

Predmet: Bezbednost u rudnoj oblasti Mostara

VRHOVNOJ KOMANDI

— *Vojna pošta 21* —

Veza s telegramima br. 23344 i 23450² te Komande i nastavak telegrama br. 18373 ove Komande.³

Kao što je već istaknuto, može se smatrati da je sigurnost zone o kojoj je reč do sada obezbeđena snagama koje su tamo raspoređene. Treba dodati da se i sadašnja i buduća situacija može posmatrati sa dovoljno mirnoće, zahvaljujući ostalim pokretnim snagama kojima raspolaže VI armijski korpus, a koje su u slučaju alarma spremne za pokret.

Međutim, i pored usvojenih mera, poznato je da će materijalno biti nemoguće sasvim sprečiti upade partizanskih grupa na teritoriju veličine oko 400 km², koja je uvek imala lokalnu hajdučiju i koja se na zapadu i na severozapadu nalazi u kontaktu sa zonama koje smo mi evakuisali povodom poznatih sporazuma,⁴ te su nedovoljno okupirane i slabije branjene od stra-

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 24/1, k. 262.

² Vidi dok. br. 96.

³ U tom telegramu (od 10. septembra) izveštava se o situaciji u rudarskoj zoni Mostar—Crne Lokve—Kočerina—Široki Brijeg i o nedostatku lokalne radne snage, koja će se povećati kada se zona Posušje—Aržano—Tomislav-Grad oslobodi od partizana (AVII, reg. br. 23/1, k. 262).

⁴ Reč je o sporazumu generala Roate i Pavelića od 19. juna (vidi dok. br. 86).

ne Hrvata i danas se nalaze u vlasti velikih ustaničkih formacija (bar 5—6.000 ljudi).

Očigledno je, dakle, kao što je istakao i nemački general Bergman⁵, da bi' jedna **široka***akcija čišćenja u oblasti Posusje, Tomsilav-Grad, Livno, Prozor obezbedila rudnoj zoni mnogo veći mir nego što ga ima, pod sistemom lokalnih garnizona.

U tom cilju, kao i da se ustanicima, koji su već prilično potučeni u primorskoj oblasti, zadao snažan udarac i u gore navedenim unutrašnjim oblastima, odavno proučavam mogućnost da se tamo izvrši velika akcija čišćenja koja bi se razvijala uz učešće nekoliko hrvatskih bataljona i onog ogromnog bataljona M.V.A.C. (nekoliko hiljada ljudi).⁶

Ova mogućnost postoji i, sa operativne tačke gledišta, pruža povoljne perspektive. Samo što bi, naročito u cilju sigurnosti rudne zone, ta akcija ostala skoro bez rezultata kada joj ne bi usledila materijalna okupacija raščišćenih oblasti. Drugim rečima, trebalo bi, već kada budu zauzeti najveći centri, kao Prozor, Gornji Vakuf, Tomislav-Grad, Livno, itd., da budu srazmerno i trajno posednuti; inače, posle mesec-dva, opet ćemo imati ustanike pred Širokim Brijegom.

Ako se isključi da gore pomenuta mešta mogu biti snažno posednuta našim trupama, ostaju dve mogućnosti:

- 1) — da posade sačinjavaju Hrvati;
- 2) — da posade budu mešovite (naše komande i nekoliko detašmana); Hrvati bi preuzeli civilnu vlast na teritoriji, M.V.A.C. bi dala glavninu okupacionih snaga.⁷

U pogledu prve mogućnosti ne treba se zavaravati. Hrvatski štab nije u stanju da preuzme takvu obavezu; a ako je ipak preuzme, kao što je ranije učinio, mi se na to ne možemo ozbiljno osloniti. Štaviše, u toku zime, s visokim snegom, s takvim rešenjem pali bi u fatalni rizik da se, pre ili posle, obavežemo na teške akcije snabdevanja i deblokiranja, koje nam iskustvo od prošle zime nikako ne bi savetovalo.

Druga mogućnost ima ujedno i dobre i rđave strane. Dobre su utoliko što bi nam dala veću garanciju za uspeh nego što bi se ostvarilo s pravom mogućnošću; rđave bi bile ukoliko bi se tim rešenjem omogućilo Antikomunističkoj dobrovoljnoj mili-

⁵ Gintner Bergman (Günthner Bergmann), načelnik Štaba generalnog opunomoćenika za privredu u Srbiji.

⁶ Vidi dok. br. 116.

⁷ Vrhovna komanda je (depešom br. 24 i 77 od 13. oktobra 1942.) naredila: kada se završe operacije, garnizon Prozor biće italijanski, u Livnu će biti mešoviti garnizon sa italijanskim i ustaško-domobranskim snagama, ali sa italijanskim komandantom, u Glamoču može da bude samo ustaško-domobranski garnizon (AVII, reg. br. 4/9, k. 58).

ciji da obrazuje, makar i pod izvesnom našom kontrolom, malu vojsku koja bi mogla da predstavlja jezgro jedne mnogo veće vojske.

Ako bismo hteli po svaku cenu da i od malih partizanskih prodora obezbedimo rudnu zonu Mostar, čija sigurnost ni danas ne izgleda manja od sigurnosti u zonama Kranjske, Štajerske i Koruške, kao što se vidi iz priloženog prepisa izveštaja nemačke grupe za vezu⁸, smatram, ako se saberu štete i koristi, da ove poslednje očigledno imaju prednost. Ali pre no što se odlučim u tom smislu, tražim odobrenje te Komande, zbog političkog odraza kakav bi moglo da donese jedno takvo vojno rešenje, koje će nesumljivo izazvati i snažnu reakciju od strane Hrvata.>

General
naznačeni komandant Armije
— M.Roata —

⁸ Vidi AVII, reg. br. 24/1,k. 262.

⁹ Vidi dok. br. 104.

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 18. SEPTEMBRA 1942. O REZULTATIMA ISTRAGE POVODOM NAPADA PARTIZANA NA STRAŽARNICU IZMEĐU Ž. ST. JAVORNIK I RUDOPOLJE¹

rzb. *prepis*

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA«
(11 ARMIJA)

Operativno odeljenje
Br. 18513/poverljivo

VP 10, 18. septembar 1942—XX

Predmet: Incident kod stražarnice 33.

Odgovor na telegram 23451 od 9. tek. meseca² — prilog 1 — skica 1:100.000, karta J — 1:100.000 — sekcija Gospić.

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta 21

Rezultati ankete o događajima kod stražarnice 33 pokazali su sledeće:¹

- 1) — Posada stražarnice sastojala se od jednog narednika i 22 vojnika, od 3/XIX grupe eskadrona (bez konja) »Đenova kavalerija« [Genova cavalleria], u sastavu sektora peš. divizije »Re«.

Komanda eskadrona je na stanici Javornik, čiji je garnizon bio napadnut 6. septembra — u isto vreme kad i stražarnica 33; stoga nikakvo pojačanje nije moglo biti odmah upućeno u stražarnicu o kojoj je reč.³

- 2) — Posada stražarnice (raspoređena za odbranu, sa bodljikavom žicom, položajima za strelce, itd.) pružala je više sati otpor iz mesta, sve dok nije bila *iscrpljena municija*,

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/5, k. 58.

² Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

³ Napad na ž. st. Javornik i stražarnicu 33 izvršili su delovi 1. hrvatske NOU brigade i 1. i 2. Kordunaškog NOP odreda (tom V, knj. 7, dok.br. 10, 26 i 27; knj. 8, dok. br. 18).

te je narednik-komandant odlučio da izađe sa preostalim vojnicima (4 su već bila -poginula) i da uz pomoć noći pokuša dostići, kroz šumu, stanicu Javornik. Od 18 gore pomenutih vojnika, 4 su uspela da stignu u Javornik; za ostalu četrnaesticu i podoficira treba smatrati da su nestali, jer ni ovi što su se vratili nisu znali ništa da kažu o tome.

- 3) — U međuvremenu komanda garnizona Vrhovine, saznajući o onome što se dešava, uputila je na lice mesta jedan oklopni voz i jednu četvu strelaca, koji su kod stražarnice 34 (3 km južno od stražarnice 33) bili napadnuti od strane jakih ustaničkih formacija, odbili ih, ali su zatim, pošto je pala noć, morali da se vrate u Vrhovine.

Sledećeg dana (7. septembra) operacija je uspela pošto je upotrebljen 1 bat. koji je oslobodio posadu stražarnice 34, zatekao stražarnicu 33 praznu i u plamenu i najzad deblokirao jedinicu u stanici Javornik.

- 4) — Stoga ne nameravam da preduzmem disciplinske mere zbog gornjih događaja.

Kako je već usmeno saopšteno gospodinu Maršalu, treba se podsetiti da je situacija na ovoj deonici Oštarije — Vrhovine, a i na drugima od većeg značaja, takva da zbog položaja žel. pruge i prirode okolnog terena nije moguće obezbediti se *apsolutno i svugde* od takvih incidenata.

Treba imati u vidu da se između Rijeke—Ogulina i Karlovca u periodu 24. avgust—2. septembar (uključno) desilo ne manje od 15 dela sabotaže i napada na prugu, njene objekte, vozove u pokretu i ljudstvo za zaštitu.⁴

Ovo se opet najvećim delom sastoji od jedinica:

- kojim *relativno ističe* rok po godinama i po kadru,
- *umornih* zbog vrlo teške službe koju vrše već mesecima bez mogućnosti da budu smenjena,
- *nedovoljnih*. (umesto 25—30 ljudi po kilometru pruge, koliko se smatra da je potrebno, ima ih jedva 10—15).

Istina je:

- da će operacije koje su sada u toku na sektoru V arm. korpusa uticati na izvesno poboljšanje i duž žel. pruge Ogulin—Vrhovine—Gračac;

⁴ Vidi dok. br. 92.

- da će u zimskom periodu neki pokretni, bataljon biti raspoređen bliže *pomenutoj* pruzi, čime će joj poboljšati sigurnost;
- da će dalje poboljšanje moći da se postigne učešćem Hrvata. Međutim, uprkos tome, jedan zaštitni raspored koji bi isključio prekide i obezbedio uspešan otpor pojedinih grupa zaštite (koje bi zato morale da budu pojačane i povećane) zahtevao bi mnogo veće snage od onih raspoloživih. Pomenutim povećanjem bilo bi, pored gore pomenutih snaga, obuhvaćeno i 29 bataljona traženih u svoje vreme (telegram 11448 od 24. maja).

General
naznačeni komandant armije
(Mario Roata)

a tačnost prepisa:
Brigadni general
nač. štaba
(E. de Blazio)
[potpis nečitak]

• M. P.

DOPIS KOMANDE 18. ARMIJSKOG KORPUSA OD 18 SEPTEMBRA 1942. GUVERNATORATU DALMACIJE O POTREBI DA SE PREDUZIMANJEM PRIVIDNIH POLICIJSKIH MERA PRIKRIJU KONTAKTI SA DOMAĆIM IZDAJICAMA I TIME SPRECI NJHOVO KOMPROMITOVANJE KOD STANOVNIŠTVA¹

Prepis

KOMANDA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
OBAVEŠTAJNO ODELJENJE

Br. 6655/Ob. protok. VP 118, 18. septembar 1942—XX

Predmet: Akcija odmazde protiv poverljivih osoba.

GUVERNATORATU DALMACIJE — VOJNOM KABINETU

Zadar

Ubistva i uopšte akcije odmazde protiv nama poverljivih osoba ili simpatizera u poslednje vreme su zabrinjavajuće učestali; ovo se naročito odnosi na anektirane teritorije.

Ove činjenice i njihovo ponavljanje neminovno dovode do gubljenja poverljivih osoba i, sledstveno tome, do apsolutne zločinačke solidarnosti.

Da bih sprečio ovu eventualnost, naredio sam potčinjenim organima da upotrebe sve moguće mere opreznosti u cilju prikrivanja odnosa sa osobama koje nam dostavljaju podatke.

Kao mere opreznosti mogle bi se, između ostalog, preduzeti prividne policijske intervencije protiv nama poverljivih osoba, kako bi se stvorio utisak da su one nerado viđene i sumnjive.

Dostavljam prednje na znanje i s molbom da taj guvernatrat naredi potrebno.

Komandant, general
potpisan Umberto Spigo

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 6/25, k. 557.

GVERNATORAT DALMACIJE
VOJNI KABINET

B. 2847 - Zadar, 27. septembar 1942—XX

KOMANDI KR. KARABINIJERA DALMACIJE

Zadar

i radi znanja:

OPŠTOJ UPRAVI POLICIJE

Sedište

Prednje se dostavlja s molbom da se udovolji predlogu komande XVIII armijskog korpusa.

M. P.

Po naređenju:
načelnik vojnog kabineta, pukovnik
E. Mora (Morra)
Mora

GVERNATORAT DALMACIJE
OPSTA UPRAVA POLICIJE

B. 0013870
29. septembar 1942—XX

OPERATIVNA ZAPOVEST BR. 2 KOMANDE 5. ARMIJSKOG
KORPUSA OD 21. SEPTEMBRA 1942. ZA IZVOĐENJE TREĆE
FAZE OPERACIJE NA PODRUČJU VELIKE KAPELE¹

U akta.

POVERLJIVO

Od Taktičke komande V arm. korpusa
Komandi divizije »Granatieri di Sardenja«
Komandi peš. divizije »Re«
Komandi peš. divizije »Lombardija«

i na znanje:

Komandi Superslode (telegram) \

Komandi V arm. korpusa — sedište (telegram)

Komandi XI arm. korpusa (tlg. preko Superslode)

Operativna zapovest br. 2. Karta J. 1:100.000, sekcija Ogulin.²
Predmet: Operacija Velika Kapela (treća faza).³
B. 101/op.

I) — Zadaci divizija:

»Lombardija«: Očistiti kotlinu Jasenak i okolne zone, naročito zonu Bijela lasica (ZP—AR), zonu Bilo (ZI—AR) — Crna k. (ZI—AR) — Samarske stn. (ZN—AP) — Bijeje stn. (ZN—ZP—AP) — V. javornica (ZP—AP) — Krpan bilo (ZP—AN) — Lokvica (ZR—AP), gde se sigurno nalaze neprijateljski pozadinski uređaji.

»Granatijeri«: Raščistiti kotline Gornja Drežnica (ZI—ZV—AL), Krakar (ZV—AN), Brezno (XI—XL—AN), Lokve (XI—AI), Selišće (ZV—XI—AI) i okolne zone.

»Re«: Raščistiti zonu Vodoteč (ZV—AD), Tužević (ZT—AD), Gostovo Polje (ZV—XI—AF) i okolne.

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 3/1—1, k. 417.

² Operativna zapovest br. 1 izdata je 13. septembra (tom V, knj. 7, dok. br. 99).

³ Operacija je otpočela 18. septembra. Na području gde je operacija izvođena operisale su jedinice 5. operativne zone NOP odreda Hrvatske. Do početka oktobra italijanske snage su ovladale slobodnom teritorijom, popalile i opljačkale gotovo sva sela na tom području. Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 121 i 126; tom V, knj. 7, dok. br. 99, 116, knj. 8, dok. br. 12, 37, 71, 110 i 112.

II) — *Dodirna linija između divizija*: Između div. »Lombardija« i »Granatijeri« linija: V. greda (ŽP—AL) — kota 623 (ZT—AN) Debeli vrh (ZI—AP) — Tisovac (XI—AR) i između »Granatijeri« i »Re«: Bijela greda (ZR—AL) — Bitoraj (ZV—AF) — Šljimešće (XL—AD).

III) — *Trajanje III faze*: 5 ili 6 dana.

IV) — Potvrđujem naređenja koja su već izdata telegramom 69/op. na dan 20. tek. u pogledu uništenja čitavih mesta.⁴ Naknadno će biti izdata naređenja za IV fazu.® Potvrditi.

General Coturri 10352109 C.T. — 21. septembar 1942.

Video:
[potpis nečitak]

⁴ Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

⁵ **Vidi dok., br. 102.**

BR. 100

OPERATIVNA ZAPOVEST BR. 3 KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 24. SEPTEMBRA 1942. ZA IZVOĐENJE ČETVRTE FAZE OPERACIJE NA PODRUČJU VELIKE KA- PELE¹

SP^rr

TAKTIČKA KOMANDA V ARM. KORPUSA Operativno odeljenje

Br. 250/op. prot. Poverljivo.
Prilog 1.

VP 41, 24. sept. 1942.

OPERATIVNA ZAPOVEST BR. 3

Topografska karta: J 1:100.000 — sekcija Ogulin.

Predmet: Operacije na Velikoj Kapeli² (IV faza).

Komandantu peš. divizije »Granatijeri di Sardenja«	—	VP
»Re«	—	VP
»Lombardija«	—	VP
Komandantu XIV obalske brigade	—	VP
Komandantu Vazdušne grupacije Zadar	—	VP

i na znanje:

Ekselenciji komandantu oruž. snaga »Slovenija:—Damacija« (II armija)	—	VP
Komandi V arm. korpusa — sedište	—	VP
» XI »	• —	VP
» XVIII »	—	VP
» Aerotaktičke grupacije »Supersloda«	—	VP
» I brze divizije	—	VP
» V grupacije gran. straže	—	VP
» Artiljerije V arm. korpusa	—	VP
» Inženjerije V arm. korpusa	—	VP
General-majoru M.V.S.N. Martini	—	VP
Generalu Đanuciju (Gianuzzi), preko div. »Re«, Gospić—Perušić		

Situacija:

— Naša:

— Trupe div. »Lombardija« i »Granatijeri« zauzimaju
kotlinu Jasenak i Drežnica i vrše raščišćavanje zona ko-

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 8/1—1, k. 417.

² Vidi dok. br. 101.

je su im određene operativnom zapovješću br. 2- Isto to vrše i trupe divizije »Re« u kotlinama Vodotec, Tužević i Gostovo Polje.

XI bersaljerski puk i kombinovani puk »Sasari« prkose ustaničkim formacijama duž pruge Ličko Lešće — Studenci.

- Neprijateljska:
- Protivnik je velikim delom izmakao čišćenjima I, II i III faze evakušući zone preko kojih smo mi prolazili.³ Jedna snažna masa, koja gravitira ka pruži kod stanice Lešće — Studenci, utvrđena je u zoni. D. Kosinj — G. Kosinj.

Velike formacije su primećene i u zoni južno od Vrhovina i istočno od pruge Vrhovine — Gospić; neke manje se nalaze severozapadno od Vrhovina, u zoni Doljani — Brezovac, kojima se suprotstavlja M.V.A.C.⁴

Nameravam:

da ubrzo privedem kraju operacije koje su predviđene za IV fazu, kao što se vidi iz šeme razdeljene komandantima divizije,⁵ s ciljem

- da mogu što pre raspolagati najvećim delom trupa, kako bi ih doveo prema jugoistoku i tukao velike naznačene grupe;⁶
- da omogućim raspolaganje trupama div. »Lombardija« za čišćenje obalskog pojasa između dela Ledenice — Banska vrata — Jasenak i pruge Plaše — Lič.

Naređujem:

- 1) — Za jutro dana x:
 - *Divizija »Granatijeri di Sardenja«*
 - Moraće da bude raspoređena na polaznim bazama: V. greda (ZI—AL) — Crni vrh (ZR—AL) — Bijela greda — Skalica g. (ZI—AI) — Zali grič — Oštrak (ZT—AF) (isključno), odakle će krenuti, pod mojom komandom, raščišćavajući podrobno čitavu međuprostornu zonu sve dok ne dostigne liniju Lupoglav (VU—AL) — Frković Selo — Krmpote — V. vrh (ZL—AF) — Koker-na (ZI—AT) — Greben (kota 693).

⁴ Vidi dok. br. 121 i 126.

⁴ i ⁸ Vidi dok. br. 106.

⁵ Redakcija ne raspolaže tom šemom.

Mesta na kojima treba naročito insistirati: Mataije gornje i donje, Pomperi,⁷ Lipnik, Luka, Zabukovac, Butovac i sva ona u kojima se nalaze pozadinski uređaji protivnika, što se vidi iz priložene skice i ranije raspoređenog spiska.

Međuprostorne linije prikupljanja:

a) kota 799 (ZI—AL) — Sučević bilo (EN—AL) — kota 965 — Zdrijace — Tisovac (k. 1047) — Miškovića (ZR—AF);

b) Lipnik (ZI—AL) — Sviber (ZI—AI) — Luka (ZI—AI) — Alan — Marija Snežna (k. 769).

Divizija Lombardija:

Načiniće barijeru, s fronta na jugoistoku, na delu: k. 758 i 705, jugozapadno od Pleteno (VU—AL) — Frković — Ričičko bilo — Stalak — k. 1047 (ZP—AN). Povereno joj je čišćenje, naročito na trouglu Banska vrata (ZI—AN) — Pleteno — Stalak. Granični bat. cr. koš. uvek na raspolaganju div. Lombardija, produžice da raščišćava zonu Bitoraj.

Divizija »Re«:

Načiniće barijeru, s frontom na severozapad, na liniji Krivi Put — Zavid (k. 1087) — Ritavac (ZN—AT) — Ploče (ZT—AL) — Oštrak (ZT—AF). Dodeljujem kao privremeno pojačanje bataljone cr. koš. XXXIII i LXXXI.

Po svaku cenu treba sprečiti da ustaničke grupe pobegnu iz zone koju treba da raščišćava »Granatijeri«.

XIV obalska brigada:

Neka svi garnizoni pojačaju nadzor kako bi sprečili ustaničkim grupama da dostignu obalu, i neka u odgovarajućim razmerama izvrše čišćenje u obližnjoj zoni. S pokretnim trupama tih garnizona i sa XVI bataljonom cr. koš. »M«, kome ću blagovremeno narediti da ode u Novi, raščistiće, od jugoistoka ka severozapadu, dolinu Vinodol.

Postupno kako div. »Granatijeri« bude savlađivala gore navedene zapreke:

trupe div. »Lombardija« biće na raspolaganju za vršenja čišćenja obalske zone dela puta Ledence — Banska vrata i pruge Plaše — Lič;

Verovatno: Pemeji, severo'stočno od Novog.

- trupe div. »Re« prikupiće se između Brinja i Jezerana;
- bataljoni cr. koš. XXXIII i LXXXI odmah će morati da budu upućeni običnim putem u Senj, odakle će se premestiti u zonu koju budem odredio.

Neka komanda div. »Lombardija« ima u vidu da će jedan njen peš. puk sa 3 bataljona, između 3. i 4. oktobra, morati da bude premešten železnicom u drugu zonu, zajedno sa bataljonima cr. koš. XXXIII i LXXXI. Divizija »Granatijeri« će se prikupiti u zoni Žuta Lokva — Brlog — Prokike, pošto dostigne ciljeve i kad ja budem naredio.

- 4) — Moje komandno mesto: Otočac.
- 5) — Dan X biće naznačen frazom:
»Dana razdelite predmete opreme«.
- 6) — Službe:
 - Ako bude potrebno, jedinice će moći da podižu sledovanja hrane, goriva i municije i u Senju a hranu i municiju i u Crikvenici. Izvestiti ranije za spravljanje hleba.

General
komandant arm. korpusa
(Renato Koturi)
R. Koturi

DIREKTIVE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 25. SEPTEMBRA 1942. KOMANDANTU 5. ARMIJSKOG KORPUSA O ZADACIMA KORPUSA U PREDSTOJEĆIM OPERACIJAMA PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA U LICI I DUŽ ŽELEZNIČKE PRUGE ŠUŠAK — OGULIN — KARLOVAC¹

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«
(2. ARMIJA)
OPERATIVNO ODELJENJE

Br. protok. 19371 *Poverljivo*. VP 10, 25. septembra 1942—XX

Predmet: Operacije V armijskog korpusa.

Karta raz.: 1 : 50.000 »Hrvatska«

EKSELENCIJI GENERALU KOMANDANTU V ARMIJSKOG KORPUSA	VP 41
i radi znanja:	
EKSELENCIJI GENERALU KOMANDANTU XI ARMIJSKOG KORPUSA	VP 46
EKSELENCIJI GENERALU KOMANDANTU XVIII ARMIJSKOG KORPUSA	VP 118
GENERALU KOMANDANTU TAKTIČKOG VAZDUHOPLOVSTVA	VP 10
GENERALU KOMANDANTU POZADINE	VP 10

Posle završetka pročešljavanja područja Velike Kapele, koje će Vaša ekselencija temeljito izvršiti gonjenjem ustaničkih grupica takođe i na visovima Burnog Bitoraja, V. Javornice i Bijeleske Lasice, na kojima bi neprijateljske formacije, potpomognute ispresecanim zemljištem, mogle potražiti spas i izbeći našoj akciji, i posle korenitog čišćenja trougla Josipdol—Žuta Lokva—Rudopolje, gde se, iz raznih razloga, naša akcija nije mogla razvijati kao što je bilo poželjno u toku prve polovine septembra², ostaju *dva problema* koja treba rešiti na teritoriji V armijskog korpusa pre nailaska zime, i to: problem Like i problem železničke pruge Sušak—Ogulin—Karlovac i područja pripojenog Riječkog oblasti.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII—NAV—T—821, f. 58/857—860.

² Vidi dok. br. 101.

U nastavku precizirani svoje direktive u vezi s pomenutim operacijama.

1. — Operacije u Lici³

Cilj operacija:

— očistiti područje Velebita obuhvaćeno u krugu puta Senj—Žuta Lokva—Gospić—Brusane—Karlobag i na njegovim spoljnim ivicama, težeći da se, po mogućstvu, ustanici unište i da im se svakako poruše izvori snabdevanja;

— naročito omogućiti veću sigurnost puta Senj—Gospić i naših garnizona dislociranih duž železničke pruge između Vrhovina i Metka, nabacivanjem neprijatelja istočno od samog puta, i, ako situacija bude dozvolila, pripremiti se da se on istera iz »jazbine« u unutrašnjosti Krbave.

Snage:

— divizija »Granatijeri di Sardenja«;

— divizija »RE«;

— garnizoni Like (italijanski i hrvatski):

— ostale jedinice za ojačanje za koje se bude smatralo da ih treba upotrebiti u operacijama, vodeći računa o izloženom u sledećoj tač. 2;

— grupa Đanuci (XVIII armijski korpus);

— dobrovoljna milicija za borbu protiv komunista (V i eventualno XVIII armijskog korpusa).

Tačniji podaci dostaviće se naknadno.

Modaliteti: ukoliko se mogu primeniti, oni koji su navedeni u tač. 3 dopisa br. 17185 od 20. avgusta o.g.⁴

Datum početka operacija: od početka oktobra pa nadalje, vodeći računa o potrebnom vremenu za prebacivanje jedinica i o celishodnosti da im se po svršetku sadašnjeg operativnog ciklusa obezbedi potreban odmor.

2. — Operacije duž železničke pruge Sušak—Ogulin—Karlovac i na području pripojenom Riječkoj oblasti

Cilj operacija:

— obezbediti apsolutnu sigurnost saobraćaja pomenutom železničkom prugom, s tim da se očisti zemljište između nje i reke Kupe;

— uspostaviti normalno stanje u Riječkoj oblasti, naročito na iteritoriji Kašva, na obalskom području i duž puta Sušak — Mrzla Vodica—Čabar.

³ Vidi dok. br. 106.

⁴ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 88.

Snage:

- divizija »Lombardija«;
- 1. brza divizija;
- V grupa granične straže;
- mesni garnizoni (italijanski i hrvatski);
- ostale jedinice za ojačanje za koje se bude smatralo da ih treba upotrebiti u operacijama;
- garnizoni XI armijskog korpusa dislocirani, odnosno koje treba dislocirati, duž reke Kupe (ne manje od tri ojačana bataljona), određeni da učestvuju u pročešljanju između Kupe i pomenute železničke pruge;⁵
- dobrovoljna milicija za borbu protiv komunista.

Modaliteti: kao što je već pomenuto.

Datum početka operacija: od 15—16. oktobra (vreme kada će XI armijski korpus osloboditi jedinice angažovane u akciji na Gorjancima,⁶ o čemu je bilo reči u telegramu br. 19322 od 24. o. m.)⁷ pa nadalje. Ovo ipak ne znači da pojedine akcije pomoću raspoloživih snaga koje se nalaze u mestu ne mogu da započnu i pre pomenutog dana.

Molim da budem izvešten o operativnim zamislama u vezi sa akcijama o kojima, je bilo reči u ovom dopisu.⁸

NAZNAČENI KOMANDANT ARMIJE:
GENERAL
M. ROATA

⁵ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 174.

⁶ O toj akciji vidi tom V, knj. 8, dok. br. 160 i 166.

⁷ Redakcija ne raspolaže tirn telegramom.

⁸ Vidi dok. br. 121 i 126.

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 27. SEPTEMBRA 1942. VRHOVNOJ KOMANDI O STAVU GLAVNOG STANA POGLAVNIKA NDH U VEZI SA UČEŠĆEM ČETNIČKIH SNAGA U OPERACIJI »DINARA«¹

rbz. *Prepis.*

VIŠA KOMANDA OR. SN. »SLOVENIJA- DALMACIJA«
(2. ARMIJA)

Operativno odeljenje

Br. prot. 19530/op. VP 10, 27. **septembra** 1942—XX

Predmet: Dalekopisačem na ruke. —

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta 21

U vezi sa dopisom br. 19421 od 26. tekućeg² — poslednji stav.

A.— Glavni stan Poglavnika javlja:

1. — U načelu je saglasan s celishodnošću operacije »Dinara«.³
2. — Usled trenutne neraspoloživosti hrvatskih trupa, operacija bi mogla započeti oko 15. oktobra.
3. — Hrvatski Glavni stožer ne može da odredi koje će hrvatske trupe učestvovati, pre kontakta s nemačkim komandama, od kojih zavise delovi pomenutih snaga.
4. — Ne smatra pogodnim učestvovanje četničkih formacija, budući da je stanovništvo u zoni operacija u većini hrvatsko i plaši se četnika.
5. — Isključuje upotrebu pomenutih formacija kao posade zone po završenim operacijama.
6. — Obezbeđuje posadu sopstvenim snagama.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 37/5, k. 58.

² Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

³ **Vidi dok. br. 96.**

7. — Traži naše operativne namere, opšte podatke o italijanskim snagama koje bi se mogle upotrebiti, i predlaže docniju konferenciju.

B. — Prema gornjem, u pretpostavci da hrvatska komanda neće moći obezbediti efikasnu posadu zone, i u ubedenju da se ne isplaćuje jednostavna operacija odlaska i dolaska, predviđam da se neće ništa napraviti. Predviđeni početak operacija čini mi se da je takođe u zakašnjenju.

Ipak ću dati tražena obaveštenja, ali uključujući, u operativnoj fazi, bar na nekim pravcima, upotrebu četničkih snaga, i zakazati konferenciju.

C. — Ostajem pri zapovestima datim za akciju na Prozor i susjedni rejon rudarske zone,⁴ akciju koja bi, umesto da predstavlja jednu od faza operacije »Dinara«, predstavljala eventualnu [njenu] prvu fazu.

Odlaganje pomenute akcije, s obzirom na jednu hipotetičnu buduću zajedničku operaciju, u planiranoj zoni u toku ove sezone, ne čini mi se oportunističkim.⁵

Roata

⁴ Vidi dok. br. 105 i 116.

⁵ Depešom br. 23942/op. od 2. oktobra Vrhovna komanda je obavestila Višu komandu oružanih snaga »Slovenija •— Dalmacija« da je saglasna »sa razmatranjima izloženim u aktu 19530 od 27. 9. u vezi sa hrvatskim učesćem u operaciji »Dinara« i u vezi s potrebom da se odmah izvrši operacija u rudničkoj zoni« Mostarskog bazena (AVII, reg. br. 13y5, k. 91).

DEPEŠA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 28. SEPTEMBRA 1942. GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA NDH O CILJEVIMA KOMBINOVANE OPERACIJE »DINARA« I O USKLAĐIVANJU DEJSTAVA USTAŠKO-DOMOBRANSKIH SNAGA SA DEJSTVIMA ITALIJANSKIH JEDINICA¹

rbz. *Prepis.*

VP 10, 28. septembra 1942—XX

šifrovani radiogram

OD SUPERSLODE-OPERATIVNOG

ITALIJANSKOJ VOJNOJ MISIJI, ZAGREB

19451. Molim da dostavite hrvatskom Glavnom stožeru ovo saopštenje:

Odgovaram na dopis br. 2124 od 22. tekućeg sa potpisom maršala Kvaternika.²

Prvo. Sastanak za pregovore o operacijama koje treba voditi između gornjeg Vrbasa i Dinare održao bi se od prvog tekućeg pa nadalje u Sušaku ili Ljubljani.³

Drugo. Nezavisno od onog što će se utvrditi na pomenutom sastanku, naredio sam da početkom oktobra VI armijski korpus počne jednu akciju na Prozor i na zapadu rudničke zone Mostara, da bismo pružili veću sigurnost ovoj i železničkoj pruzi Mostar — Sarajevo.⁴ Povoljno i celishodno bi bilo učešće hrvatskih trupa od Bugojna i Tomislav-Grada. Molim u tu svrhu da stupe u dodir komanda VI italijanskog armijskog korpusa i komanda pomenutih hrvatskih trupa, preko Armijskog korpusa — Sarajevo ili Šeste divizije — Mostar.

Treće. Operacije, o kojima u tački prvoj, podelile bi se na dva razdela. Prvi razdeo: Istovremene italijansko-hrvatske akcije sa ovim ciljevima: imati slobodno raspolaganje prostorom Vakuf G. — Bugojno — Vakuf D. — Jajce— Varcar-Vakuf; okupirati

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/6, k. 58. Jedan primerak istovetnog prepisa nalazi se u fondu NDH, reg. br. 11/18—5, k. 201.

² Redakcija ne raspolaže tim dopisom. Verovatno je reč o dopisu čiji je sadržaj izložen u izveštaju od 27. septembra (vidi dok. br. 104).

³, ⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 116; tom V, knj. 8, dok. br. 130.

Livno, krećući se istovremeno iz Tomislav-Grada, Aržana i Sinja.® Drugi razdeo: Istovremena italijansko-hrvatska akcija na Glamoč, krećući se iz Livna, Bos. Grahova i, po mogućnosti, iz Varcar-Vakufa.

Četvrto. Pokazalo bi se shodnim da se predviđena hrvatska operacija, koja bi trebalo da se vodi preko Bihaća, sa opštim pravcem jugoistok, razvije istovremeno sa operacijama prvog i drugog razdela, o čemu gore.

Peto. U istim operacijama bi učestvovalo 8—10 italijanskih bataljona sa ojačanjem artiljerije itd.

Za tačnost prepisa:
Brigadni general
načelnik štaba
E. de. Blazio

GENERAL ROATA

M. P.

BR. 106

NAREĐENJE KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 29. SEPTEMBRA 1942. ZA OBUSTAVLJANJE OPERACIJA NA PODRUČJU VELIKE KAPELE I O PREMEŠTANJU POTČI-NJENIH JEDINICA ZA OPERACIJU U LIC¹

SP/cl

Od Komande V arm. korpusa

Komandi divizije »Granatijeri« (radiogram)
Komandi peš. divizije »Re« (radiogram)
Komandi divizije »Lombardija« (radiogram)
Komandi XIV obalske brigade (telegram)
Direkciji transporta V arm. korpusa (telegram)

br. 420,Zop.

- I. — Operacije IV faze, o kojima u operativnoj zapovesti br. 3 od 24. tek., obustavljaju se.²

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 9/1, k. 417.

² Vidi dok. br. 102, 121 i 126.

- II. — *Divizija »Granatijeri«*: neka sutra započne pokret radi koncentrisanja u zoni Vratnik (ZP—GZ) — Žuta Lokva (ZT—GZ) — Brlog (XL—GU), odakle će krenuti na dan 2. oktobra da bi dostigla zonu Krasno (ZT—GM) — Poljane (XI—GO) radi druge operacije, za koju ću naknadno izdati naređenje.³
- III. — *Divizija »Re«*: neka se prikupi do sutra 30-og između Brinja i Križpolja, odakle će 1. oktobra krenuti radi čišćenja zone Dabar (XV—GU) — Brezovac (Kl—GS), prema naređenju koje ću naknadno izdati.⁴ Neka takođe za sutra, 30-i, naredi premeštanje 33. i 81. bat. cr. koš., običnim putem, iz sadašnjih sedišta u Senj, odakle će, preko direkcije transporta V arm. korpusa, produžiti za Lič, gde će preći u nadležnost div. »Lombardija«.
- [V. — *Divizija »Loimbardija«*: Preciziram prethodno naređenje: ka severu treba da odvede 3 peš. bataljona, koji će zajedno sa dva bat. cr. koš., o kojima u prethodnoj tački III, biti stavljeni na raspolaganje XI arm. korpusu. Sa preostalim snagama izvršiće čišćenje obalskog pojasa, o čemu pod tačkom 3) operativne zapovesti br. 3.⁵ Potvrditi prijem.

VP 41, 29. IX 1942/XX

General Coturri 17152909

³ i ⁴ Novo naređenje za operacije u lici izdato je istog dana (tom V, knj. 7, dok. br. 114 i 119).

⁵ Vidi dok. br. 102.

**DNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA
OD 29. SEPTEMBRA 1942. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« O OPERACIJAMA
POTČINJENIH JEDINICA U TOKU 28. SEPTEMBRA¹**

KOPIJA DEPESE TELEPRINTEROM

2979/42 — sati 23,45

OD TAKTIČKE KOMANDE V ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDI SUPERSLODA — OPERATIVNOM

i radi znanja:

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA — *Sedište*

KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDI VAZDUHOPLOVNE GRUPACIJE *Zadar*
(preko SUPERSLODE)

Br. 385/Op. Novosti od dana 28. septembra.

1. Operacije u toku.² Divizija »Lombardija: dalje vesti pokazuju da je uništeno, osim javljenih, 15 baraka sa ležištima u zoni Crni vrh (ZP—AT), juče uništene kolibe u zoni M. Klek (Ogulin, XL—AR). Dana 26. i 27. granični bataljon čistio zone Bela kosa (VO—AP), Lipovača (VO—AV), Rudina (VS—AV) i Medanićeva glava (VU—AT), Javorje (VQ—AT). Ubijena 3 partizana i zaplenjene 2 puške i jedan pištolj. Uništena dva logora. U pomenutoj zoni javila se 3 partizana naoružana sa 3 puške. Juče je 73. pešadijski puk uništio dva logora u zoni Begova staza (ZP—AT), Siljevača (ZR—AP). Divizija »Granatijeri«: u čišćenjima pomenutih zona, koja su nastavljena juče, upućeno radi interniranja 240 osoba i zaplenjeno 55 goveda i 45 ovaca i 10 konja. Prikupljeno 90 kvintala kukuruza i 30 kvintala krompira. Predao se partizan, naoružani dezertter.

Divizija »Re«: nastavljeno čišćenje dodeljene zone. Zona Tisovac (ZP—AP): pronađeno sedamdesetak stanovnika i upućeno radi interniranja. Prikupljeno 60 ovaca i 30 goveda. Delatnost vazduhoplovstva: vršena izvidanja u zonama u kojima

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 12/2—1, k. 476.

² Vidi dok. br. 102.

su operacije u toku, Medak—Lovinac i duž železničke pruge Vrhovine—Blata—Karlovac (Kl—AD), gde je pronađeno nekoliko prekida pruge.

2. Druge zone. Grupacija Đanuci: jutros oko 20 partizana koji su dolazili iz Mlakva—Kosinj (XT—FT) zauzelo Metlaču (XV—FR) iznenadivši tamošnju ustašku posadu. Naša artiljerija iz Perušića tukla partizane. Nedostaju vesti o jedinici od stotinak ustaša upućenoj juče iz Klanca (XT—FR) prema Kosinju (XR—FV). U zoni Medak naše trupe (vidi depešu teleprinterom 352)³ otpočele pokret na Raduč⁴ — Novigrad (NI—EQ). Čekaju se rezultati akcije.⁵ Danas u 14 časova kolona od 7 kamiona s poštom i raznim materijalom, u pratnji dva voda, koja je stigla u visinu raskrsnice Paripovići — Gospić (IT—FX), napadnuta je od strane partizana.⁶ Intervenirale su jedna četa bersaljera iz Janjča (Gospić, IF—FX) i još jedna četa iz Studenaca (Gospić, IH—FV), koje su naterale ustanike u bekstvo, sprečivši odnošenje materijala i uništenje vozila, izuzev jednog koje je zapaljeno. Naši gubici: 9 mrtvih, među kojima jedan oficir, poručnik Golija, iz prvog pešadijskog puka, i 7 ranjenih. Proveravanja u toku. Divizija »Lombardija«: u noći uoči 28-og ustanici napali stanicu Skrad (Ogulin, ZL—BH) i naterani su u bekstvo reakcijom našeg detašmana i intervencijom oklopnog voza br. 9. U vezi sa izveštajem o prisustvu jake partizanske grupe u zoni Kozarac (Ogulin, XV—AP) upućen oklopni voz br. 10 i pojačan detašman u pomenutom mestu sa dva voda strelaca. Prva brza divizija: U zoni Zdihovo (Ogulin, XP—BF), Bosanci (XT—BH) javljeno za prisustvo 3000 ustanika sa dva tenka. Izvršeno izviđanje u zoni Netretić (Samobor, LI—BN) i Ladešić Draga (Karlovac, KU—BL) u cilju nadzora prilaza Karlovcu. Nikakve novosti. Hrvatske operacije u zoni Crna Mlaka (Samobor, PI—DU) dale su negativan rezultat. Ustanici su se prebacili južno od Kupe. Ostali sektori: normalna delatnost patrola.

GENERAL KOTURI

³ Redakcija ne raspolaže tom depešom.

⁴ Raduč su prethodnog dana (27. septembra) napadale jedinice 9. hrvatske NOU brigade, i tom prilikom zarobile četničku posadu i porušile železničku prugu u dužini od 6 km (tom V, knj. 7, dok. br. 80; knj. 8, dok. br. 17,18 i 37).

⁵ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 101, 105, 109 i 112.

⁶ Kolonu su napali delovi 2. hrvatske NOU brigade. Tom prilikom partizani su imali 1 mrtvog i 4 ranjena (tom V, knj. 7, dok. br. 84; knj. 8, dok. br. 27 i 37).

IZVEŠTAJ KOMANDE 18. ARMIJSKOG KORPUSA OD 1 OKTOBRA 1942. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERITORIJI KORPUSA KRAJEM SEPTEMBRA¹

KOMANDA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
ŠTAB — OBAVEŠTAJNO ODJELJENJE

Br. 717Ö/I prot.

VP 118, 1. oktobar 1942—XX

Predmet: novosti br. 226.

Prilozi: 2.²

Poverljivo

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA,
»SLOVENIJA — DALMACIJA« (2. ARMIJA) VP 10

**Pregled situacije na kraju meseca septembra 1942—XX,
poverljivo**

1. — Tokom septembra partizanski pritisak, koji se jače osetio na kraju prethodnog meseca, znatno je oslabljen zbog operacija koje su vodile naše trupe, naročito na teritoriji [divizije] »Bergamo«.³

Ishod operacije »Albija« izmenio je namere ustanika, koji su, pošto su videli da je propao njihov plan da prekinu kontinuitet naše okupacije obale južno od Splita, morali da se povuku u unutrašnjost da bi se reorganizovali.⁴ U datom trenutku partizanske formacije se neprekidno premeštaju s jugoistoka prema severozapadu, vršeći pritisak na sektoru Grahovo.

Opšta situacija se znatno poboljšava u poređenju sa onom iz prošlog meseca. Zapaža se, međutim, pojačanje sabotaze prema jednom utvrđenom programu.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/4—1, k. 535.

² Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

³ O teritoriji koju su posedale divizija »Bergamo« i ostale jedinice 18. armijskog korpusa vidi dok. br. 117.

⁴ i ⁶ Reč je o operacijama na području Biokova. Snage divizija »Mesina« i »Bergamo«, u sadejstvu sa ustaško-domobranskim i četničkim jedinicama, prisilile su partizanski bataljon »Jozo Jurčević« da se povuče u pravcu Aržana, a zatim su popalile mnoga sela i pobile nedužno stanovništvo (dok. br. 92; tom V, knj. 6, dok. br. 66, 85, 93, 94, knj. 7, dok. br. 23, 63, 90—93).

Nastavlja se organizacija i aktivnost M. V. A. C., dok mnoga i složena obaveštenja govore o povećanju rđavog raspoloženja u partizanskim redovima.

2. — *Anektirana Dalmacija*

U sektoru »Zara-; nije zapažena nijedna činjenica koja bi mogla osetno da poremeti već postojeći mir. Stanovništvo, Hrvati katolici, iako zadojeno iredentističkim osećajima, podržavano od vlasti s one strane granice, nastavlja da bude verno da bi bilo zaštićeno od napada pravoslavnog elementa, koji se koristi svakom zgodnom prilikom da bi se svetio.

Na obalskom pojasu stanovništvo je još uvek neprijateljsko. Podržava male grupice ustanika i pomaže ih u sabotazi. Nastavljaju se nasilja nad elementima koji su nam naklonjeni.⁵ U toku je akcija za normalizovanje.

U sektoru *Šibenik*, preciznije u zoni Kistanje, ustaničke grupice, koje su dostigle jednu izvesnu jačinu, samo kad im se zapretilo jednom našom operacijom, povukle su se preko Zrmanje. U zoni je ostalo još nekoliko grupica koje se kreću u blizini Laškovice (QO—RH) i Bratiškovaca (VO—CS). Radi se o jedno stotinu naoružanih lica, protiv kojih se vrši policijska operacija.

U sektoru *Split* nastavlja se sabotaza, koja se uglavnom ocvrtava u obaranju telefonskih stubova i u represalijama, jednakim nad čitavom anektiranom teritorijom, protiv naših obaveštajaca i simpatizera.

Druga zona

Na teritoriji [divizije] »Sasari« opšta situacija je mirna, iako se na sektorima Grahovo i Gračac — Otrič suprotstavljaju ustaničke grupice izvesne jačine, koje ponekad pokušavaju da se približe našim garnizonima i udaraju o zaštitnički pojas koji je sastavljen od elemenata M. V. A. C.

Partizanska aktivnost se istakla naročito ponovljenom sabotazom železničke pruge. Organizacija M. V. A. C. se poboljšala i pojačala se aktivnost formacija.

Nezadovoljstvo stanovništva u zonama koje drže partizani. To nezadovoljstvo je jače u zonama Srb i Petrovac, sad već opljačkanim od strane komunista. Izgleda da stanovništvo s čeznjom očekuje dan oslobođenja. Propaganda M.V.A.C, nastavlja rad na razbijanju jedinstva u partizanskim redovima. Zabeleženo je još slučajeva dezertiranja u partizane. Vojne i civilne hrvatske vlasti sve više gube svoj prestiž, koji je već ionako jako poljuljan.

⁵ Vidi dok. br. 100.

Na teritoriji »Bergamo«. Operacije kraj avgusta — prvi dani septembra osetno su poboljšale situaciju koja se prošlog meseca bila zaoštrila. Ustanici, tučeni, dezorganizovani i delimično uništeni u zoni Biokovo, morali su se povući u unutrašnjost, preko linije Aržano — Studenci.⁶

Stanovništvo sela u zoni Imotski, Makarska i Zadvarje obustavilo je selidbu ka zonama koje mi često posedamo, a ono koje se bilo sklonilo po našim garnizonima vratilo se u svoja sela ohrabreno ishodom naših operacija.

I u partizanskim formacijama koje se suprotstavljaju na teritoriji »Bergamo« primećeni su dezertiranja i rđavo raspoloženje. To su potvrdili i ustanici koji su se predali i izjavili da mnogi partizani imaju živu želju da se vrate svojim kućama. Ima, međutim, jedna fanatična manjina koja, verna vođama, kašnjava smrću svaki neuspeli pokušaj bekstva. I na teritoriji »Bergamo« sve više opada prestiž vojnih i civilnih hrvatskih vlasti.

Kao zaključak

U 1. zoni: opšta situacija je gotovo nepromenjena u odnosu na prošli mesec. Nekoliko jačih ustaničkih grupica u oblastima Laškovica i Bratiškovci. Akcije usamljenih elemenata u obalskom pojasu. Dosta česta sabotaža na saobraćajnim i telefonskim komunikacijama i vrlo pojačana poslednjih dana.

U 2. zoni: na teritoriji »Sasari«: veća aktivnost ustaničkih elemenata u zoni železničke pruge s one strane Zrmanja — Otrić i poneka akcija u delu južno od Drniša. Veza među garnizonima relativno sigurna, s korisnim posledicama za trgovinu i poljoprivredu, što je dovelo do nekog smanjenja cena proizvodima. Povećane nagodbe po mesnim trgovima koji su bili jako posećeni. Hrvatske vlasti, izgubivši gotovo svaki prestiž, smatraju se nesposobnim. Situacija je uglavnom mirna, u poređenju sa onom iz prošlog meseca.

Na teritoriji »Bergamo« vojna situacija se osetno poboljšala. Traje i dalje nepoverenje prema hrvatskim vlastima, koje su pokazale da nisu u stanju da drže prevlast. Pojačan je prestiž naših trupa koje su vratile mir mnogim zonama, već okupiranim i ugroženim od strane partizana.

Novosti o ustanicima

Obrovac

Iz prve zone

1. — 24. prošlog 6 nepoznatih naoružanih lica je otelo 50 ovaca jednom, seljaku katoliku iz mesta.

Ivoševci (RK—DH)

2. — Dana 27. prošlog naznačen je pokret jedne grupice ustanika iz Ivoševaca prema Laškovići (QO—RH'/RI—CZ). Pomenuta grupica, sukobivši se u mestu Smrdeljski gaj (XO—CZ) sa antikomunističkom formacijom, razbegla se, ostavivši na terenu razne delove odeće.

Priprema za čišćenje zone.

Gorice (LJ—DL)

3. — Naveče 27. prošlog kr. karabinijeri iz Gorice, pojačani s nekoliko »naoružanih seljaka«, otvorili su vatru na jednu ustaničku grupicu koja je pokušala da se približi kasarni.

Posle kraće unakrsne vatre ustanici su se razbežali.

Bribirske Mostine (QH—CL)

4. — Dana 27. prošlog u mestu Krkovići (QH—CL) 10 naoružanih ustanika ubilo je jednog katolika koji je pripadao našoj A.C. formaciji. Ista ustanička grupacija je digla u vazduh most na Gudući, između Bribirskih Mostina i M. Čiste (PN—CS).

Šibenik

5. — Dana 30. prošlog jedna patrola dodeljena kao pratnja telegrafistima koji vrše uspostavljanje telefonske linije P.M.⁷, napadnuta je puščanim mecima, bez posledica, u blizini Srime (QH—CK).

Iz druge zone

Muč

6. — Pouzdani izvor naznačava da između Donjeg i Gornjeg Muća (VK—CD) treba da se nalazi 1000 naoružanih partizana koji prave zidove od kamena i položaje za oružje.

U toku je proveravanje.

Sinj

7. — Pouzdani izvor javlja o sledećim partizanskim razmeštajima:

— u šumi Vještića gora 300—400 naoružanih ljudi;

— u Grabu (VQ—BZ), Jabuci (VO—BU), Rudi (VQ—CD) i na Kamešnici 300 partizana;

u zoni Muć (UH/UK—CD) oko 1000 partizana, koji su smešteni između Dipala (UQ—CF) i Postinja (TR—CF).

⁷ P. M. — *posta militare* (vojna pošta)

8. — Ustanici iz Vještića gore, Razdolja (UQ—CS) i Bitelića (US/VH—CM) izgleda da očekuju pojačanja da bi napali žandarmeriju i pomoćne žandarme iz Žasioka (UQ—CO) Dabra (VO—CO), Vučipolja (UQ—CQ), Ribarića (UO—CO) Maljkova (UM—CO), Potravija (UM/UO—CO/CM).

9. — Tri osobe su se udaljile iz Sinja dana 20—22. septembra da bi prišle ustanicima.

Obrovac

10. — Dva hrvatska vojnika su 20. septembra napustila uporište Obrovac, odnevi sa sobom puške i 60 metaka.

Bos. Grahovo

11. — 28. septembra partizanske formacije, procenjene na 150 ljudi, napale su Marinkovce (UH—DP) da bi zaplenile stoku. Četničko protivdejstvo i hitna intervencija mobilnog bataljona M.V.A.C. primorali su napadače da se povuku.

12. — Četnički vođa Marko Kukus, koji operiše u komunističkoj pozadini, uputio je u Bos. Grahovo 6 zaplenjenih pušaka i 6 iistanika ubijenih u jednom sukobu.

Otrić

13. — Prilikom jedne iznenadne akcije jedna formacija pod komandom zamenika četničkog vođe Momčila Marića ubila je u nekoj pećini u šumi brda Kučina kosa (SL—DX) 19 partizana, zaplenivši 11 pušaka i jednu pisaću mašinu (ćirilica).

Drniš

14. — Noću uoči 28. septembra na raskrsnici Bender (SL—CQ) jedan četnički stražar je napadnut pušcanim metkom, čemu je usledilo hitno protivdejstvo.

Knin

15. — Prilaže se prepis jednog letka izdatog od strane okružnog komiteta komunističke partije.⁸

16. — Poverljiva obaveštenja javljaju o sledećim ustaničkim pokretima:

— Cvijo Oraščić, s neutvrđenim brojem partizana, izgleda da je dobio naređenja da prekine veze između Knina i Bos. Grahova i vrši koncentraciju svojih snaga u R . . . (PL—DR);

⁸ Redakcija ne raspolaže tim letkom.

— Vice Buljan bi trebalo da napadne od strane Luke (PR—DH);

— Simo Bajić, Rodić i Nikola Kotle treba da napadnu četničke položaje na Stožištu (PL—DV) da bi prekinuli veze s Kninom i operisali u povezanosti sa Orašćićem.

Sve tri kolone, od oko 2000 ljudi, treba da operišu prema Bos. Grahovu. Koncentrišu se na Mali i Veliki Kozjak, iznad sela Markovca, Riđana i Stikova, partizanske snage, koje bi, zasad, trebalo da su ovako sastavljene:

— Petar Miaković sa 80 Hrvata;

— Dušan Popović sa 120 pravoslavnih;

— jedna treća kolona od 100 ljudi, koja je sišla sa Svilaje (PIV/TR/PR/CS/CQ), sad se povezuje sa dve prethodne.

Trebalo bi, tako, da 300 ljudi napadne Kosovo (SP—CZ) istovremeno kad bude izvršen napad na Bos. Grahovo.

General komandant
Umberto Spigo

Za tačnost prepisa:
za načelnika štaba službeno odsutnog
pukovnika Pjetra Berbera
zamenik načelnika štaba
p. pukovnik Renato Kastanjoli [Castagnoli]
Renato Kastanjoli

M. P.

BR. 100

**DEPEŠA GUVERNERA DALMACIJE OD 3. OKTOBRA 1942
MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA O POJAČANOJ
AKTIVNOSTI PARTIZANSKIH JEDINICA¹**

ODPREMIO
DR

ŠIFROVANI TELEGRAM
(U ODLASKU) BR. 7837

SEF ŠIFRANTSKOG
ODSEKA
PRICIA [PRIZIA]

Zadar, 3. 10. 1942—XX u 12,30 č

PREDSEDNIŠTVU SAVETA
MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Rim

Predmet: Pojačana aktivnost ustanika.

[GUVERNATORAT DALMACIJE] — JAVNA BEZBEDNOST*

GAB—GM—SG

06098. — Aktivnost neprijatelja i ustanika u Dalmaciji ušla je poslednjih dana u fazu očiglednog međusobnog povezivanja. Neprijateljska podmornica koja je prošlih dana na Korčuli iskrcala izaslanike, s naređenjima za partizane,³ juče je na otvorenom moru kod pomenutog ostrva potopila linijski parobrod »Velja« [Veglia — Krk], prouzrokovavši nekoliko mrtvih i više ranjenih.⁴

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 3/14, k. 557.

² Iznad ovog naslova utisnuto štambilom: »Video eks. generalni direktor policije« a sa strane, na margini dokumenta stoji nečitak paraf.

³ Redakcija ne raspolaže podacima da je u tom periodu neka podmornica »iskrcala izaslanike, s naređenjima za partizane«.

⁴ Prema dnevniku Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija« za oktobar 1942, parobrod »Velja« je napadnut, 2. oktobra oko 10 časova, topovskom vatrom i torpedima jugoistočno od Korčule, na putu iz Dubrovnik za Split. Bio je krcat vojnicima koji su išli na osustvo. Oštećeni parobrod se, u plamenu nasukao kod Orebića. U dnevniku se navodi da je tom prilikom, prema izveštaju Komande 6. armijskog korpusa od 2. oktobra, poginuo 1 vojnik, 1 ložač i ranjeno 13 lica a prema izveštaju Vojnopomorske Komande Dalmacije od 3. oktobra »nestalo je 25 ljudi. Četiri ranjenika je umrlo« i da je dotada »utvrđeno 6 mrtvih i 9 ranjenih« (AVII, reg. br. 1/7, k. 58).

Pored uobičajenih ubistava odanih osoba i dostavljača u raznim krajevima Dalmacije, partizani su u toku protekle sedmice izvršili sledeće akcije:

— teško su eksplozivom oštetili vodovod u Benkovcu i Skradinu; uništili su dva mosta između Skradina i Bribirskih Mostina; dvaput su, neposredno preko granice Dalmacije, eksplozivom prekinuli vod koji napaja Split električnom energijom; oduzeli su preko 400 grla stoke između Benkovca i Obrovca; noću su se iskrcali na ostrvo Murter i zapalili skladište usoljene ribe, uništivši 13.000 kg proizvoda i 40 kvintala soli; napali su motorni jedrenjak između Šibenika i Skradina i prouzrokovali žrtve i veliku štetu; napali su i zapalili autobus koji svakog dana saobraća između Splita i Žrnovnice (Hrvatska); prekinuli su telegrafsko-telefonske veze između raznih centara na ovoj teritoriji i uništili nekoliko stotina stubova.⁵

Sve pomenute akcije izvršili su i danju i noću bez ikakve smetnje s naše strane i da nijedan izvršilac nije pao u naše ruke. S obzirom na to da je ovo prvi put da partizani u Dalmaciji preduzimaju akciju teškog oštećivanja hidrauličnih, električnih i putnih uređaja, čija popravka zahteva velike izdatke i specijalnu opremu, očigledno je da izvršavaju nove direktive povezane s planovima vojnog karaktera. Ovo potvrđuje podatke dostavljene policiji od poverljivih osoba iz raznih mesta, a koji se slažu da su partizani Dalmacije poslednjih dana primili instrukcije da pristupe sistematskom uništavanju pomenutih objekata i da, po mogućstvu, u svakom mestu, čak i manjem, organizuju sve što može poslužiti i pomoći desant u unutrašnjost teritorije i na ostrva. Ovim instrukcijama se takođe zabranjuje da se partizanske snage iznuravaju preduzimanjem oružanih napada, već da se svim mogućim sredstvima priđe otimanju životnih namirnica i novom regrutovanju ljudstva, obećavajući mu skori dolazak automatskog oružja.

Situacija kod naših snaga bez promene.

Bastijanini

⁵ Opširnije o tim akcijama vidi tom V, knj. 8, dok. br. 30 i 31.

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 9. OKTOBRA 1942. KOMANDANTU 18. ARMIJSKOG KORPUSA ZA **PREBUZIMANJE DRUGE FAZE OPERACIJE »DINARA« (ZAUZIMANJE LIVNA)**¹

bg. *prepis*

Otpremljeni telegram

9. oktobar 1942—XX

Od Superslode — operativno

Ekselenciji komandantu XVIII arm. korpusa

i na znanje:

Eksel. komandantu VI arm. korpusa

Eksel. komandantu V arm. korpusa

Br. 20177. Povodom mog telegrama 20080² i u vezi s telegramom 113/A/op. od VI arm. korpusa.³

- I. — Brzo zaključenje akcije na Prozor i koncentrisanje naših znatnih snaga na pomenutu zonu zahtevaju *hitno preduzimanje operacije na Livno*, dajući joj veće razmere nego što je ranije bilo predviđeno mojim navedenim telegramom, takođe i s obzirom na eventualno ograničeno učešće Hrvata.
- II. — Operacijama, čije je *upravljanje povereno Vašoj ek-selenciji*, namerava se ponovo *zauzeti Livno* i uništiti ustaničke formacije, putem akcije s više odgovarajućih kolona koje će ići prema pomenutoj oblasti od Prozora, Tomislav-Grada, oblasti Ariano i od Sinja.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/7, k. 58.

² Tim su telegramom (od 8. oktobra) komande 6. i 18. armijskog korpusa obavestene da se sa Glavnim stožerom domobranstva vode pregovori radi izvođenja zajedničkih operacija i da su u toku napadi nemačkih i ustaško-domobranskih snaga na Jajce i Ključ i italijanskih snaga na Prozor, kao prethodna faza operacije »Dinara« (AVII, reg. br. 1/7, k. 58).

⁴ i ⁵ **Redakcija ne raspolaže tim telegramom.**

- III. — Akcija koja će *polaziti od Prozora* i razvijati se duž pravca **Ravno — Malovan — Cincar bice**, u odnosu na druge, ranije započeta.
- IV. — Snage: od **Prozora**, koji će biti posednut jednim bataljonom VI. arm. korpusa, dejstvovaće druge jedinice pomenutog arm. korpusa, antikomunističke formacije, uz podršku 1—2 druga vaša pojačana bataljona. Od **Tomislav-Grada**: ustaške jedinice koje će biti određene sporazumom s komandom hrvatskog arm. korpusa u **Sarajevu**. Od oblasti **Aržano** i od **Sinja**: ukupno bar 3—4 bataljona XVIII arm. korpusa, 1 ustaški bat. iz **Imotskog**, koji će zatim posetiti **Livno**, antikomunističke formacije XVIII i eventualno VI arm. korpusa.
- V. — Između 13. i 15. tek. grupacija »**Đanuci**«, koja će na dan 12-og biti prikupljena južno od **Metka**, vratiće se u XVIII arm. korpus, koji će uskladiti pokret sa V arm. korpusom.
- VI. — Vreme početka operacije: što pre, na osnovu gore izloženog i na osnovu neposrednih sporazuma između XVIII i VI arm. korpusa.⁴
- VII. — Ukoliko hrvatski arm. korpus u **Sarajevu** ne namera va da do utvrđenog datuma učestvuje s trupama iz **Tomislav-Grada** u operacijama na **Livno**, ova operacija će ipak morati da bude započeta.
- VIII. — Ukazujem na potrebu da se usvoje sve mere u cilju izbegavanja sukoba između ustaških i antikomunističkih formacija i na opravdane represalije protiv stanovništva.
- IX. — Zeleo bih da što pre dobijem plan operacije o kojoj je reč.

GENERAL. ROATA

Za tačnost prepisa:

Brigadni general
nač. štaba
Klemente Primijeri⁵
[Clemente Primieri]

M. P.

⁴ Vidi dok. br. 116.

⁵ Na dužnost načelnika štaba Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija« general Primijeri je poiStavljen 3 oktobra. Dotadanji načelnik De Blazio premešten je za komandanta 3. brze divizije (AVII, reg. br. 1/7, k. 58).

ZAPIŠNIK SA SASTANKA KOMANDANTA VIŠE KOMANDE
ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« S KO-
MANDANTIMA 6. i 18. ARMIJSKOG KORPUSA ODRŽANOG
12. i 13. OKTOBRA 1942. U SPLITU RADI ANALIZE OPE-
RACIJE »DINARA« I DRUGIH AKTUELNIH PITANJA¹

Rzb.

Kopija »I« odeljenju

PREGLED PITANJA O KOJIMA SE RASPRAVLJALO NA SASTANKU
12. OKTOBRA PO PODNE U SPLITU

Učestvuju: *Ekselencija Roata*,² *Santovito*,² *Spigo*,³
*general Primijeri*⁴

1) — *Položaj partizana u zoni operacije »Dinara« posle zaklju-
čenja operacije »Alfa«*

- Iz činjenice da desna kolona VI arm. korp. (koja je ope-
risala severoistočno od Prozora nije naišla na protivni-
ka,⁵ ekselencija Santovito zaključuje da se glavnina par-
tizana još uvek nalazi zapadno i jugozapadno od sliva Ne-
retva — Rama.
- Ekselencija Spigo smatra da protivnik, ikao je razbacan,
još uvek ima dve glavnine: jednu na Dinari, drugu na
Cincaru.

2) — *Operacija »Beta«^e*

Ekselencija Roata daje osvrt o nastavku i evoluciji ideje
i oblika operacije, nagoveštava da se u Rimu, i pored
nemačkog pritiska, smatra da operaciju treba izvršiti;
podnosi dvojici komandanata arm. korpusa 4 rešenja:

1. rešenje: izvršiti operaciju po liniji koju su dva arm.
korpusa već utvrdila (videti operativnu za-
povest XVIII arm. korpusa); potrebna su,

¹ Kopija zapisnika (pisana na mašini i 18. oktobra 1942. dostavljena
Operativnom odeljenju Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dal-
macija«) nalazi se u AVII, reg. br. 23/5, k. 91.

² General Ugo Santovito, komandant 6. armijskog korpusa.

³ General Umberto Spigo, komandant 18. armijskog korpusa.

⁴ General Klemente Primijeri, načelnik štaba Više komande oru-
žanih snaga »Slovenija — Dalmacija«.

⁵ Vidi dok. br. 116.

⁶ Vidi dok. br. 110.

međutim, obezbeđenja i prethodne mere kako bi se izbegla mogućnost težih nezgoda **IZ-**

- među ustaša i M.V.A.C. kao i mogućnost ispada od strane M.V.A.C. (razna obezbeđenja dveju komandi arm. korpusa).
- 2. *rešenje*: odustati od akcije od Prozor — Ravno — Ma-
lovan, a pustiti da M.V.A.C. VI arm. korpusa
dejstuje s teritorije XVIII arm. korpusa;
— prethodno treba premestiti formacije
M.V.A.C. VI arm. korpusa na teritoriju
XVIII arm. korpusa (zonu će naznačiti kom-
mandant XVIII arm. korp.).
- 3. *rešenje*: prihvatiti plan koji su predložili Hrvati, ili:
odbiti učešće formacija M.V.A.C. — uputiti
snage VI arm. korp. u zonu Bugojno — dej-
stvovati i od Bugojno — Kupres s jednom
mešovitom italijansko-hrvatskom kolonom
(videti pismo hrvatskog Glavnog štaba).
- 4. *rešenje*: dejstvovati samo sa italijanskim snagama (re-
šenje odbačeno bez daljeg).

Ekselencija Roata je zaključio:

- rekavši da bi se od operacije na Livno moglo odustati;
ali u Rimu žele pomenutu operaciju, a u ovoj oblasti ona
bi mogla da predstavlja sjajno zaključenje našeg opera-
tivnog ciklusa, nasuprot nemačko-hrvatskim operacijama
koje se vode u zoni Jajce;
- zamolivši dvojicu komandanata arm. korp. da mu slede-
ćeg jutra — 13. oktobra — izraze svoje mišljenje u po-
gledu predloženih rešenja.

3) — *Ostala pitanja o kojima se ukratko raspravljalo za vreme
sastanka*

- a) — *Slučaj Lusana* (neka bude kao dosad).⁷
- b) — *Ispadi koje su počinile formacije M.V.A.C. VI arm.
korpusa za vreme operacije »Alfa«* (tamo je stvar-
no bilo nekih ispada).⁸

⁷ Nejasno. Tako je u originalu.

^{8, 9 i 10} U toku izvođenja te operacije četničke i italijanske snage
su u Prozoru i okolini strahovito pljačkale i pustošile.

O obimu četničkog terora govore i depeše četničkog komandanta ope-
rativnih jedinica istočne Bosne i Hercegovine majora Petra Bačovića od

c) — *Formacije M.V.A.C.*

Snage bataljona su smanjene, jer se jedan deo ljudstva vratio u svoja sela da bi ih branio od eventualnih represalija;⁹ potrebna su im šatorska krila, pokrivači (sada je već hladno), kuhinjski materijal (inače im treba deliti samo suhu hranu), sanitetski materijal (za vreme poslednjih operacija ove formacije su morale da ubijaju svoje teške ranjenike, jer nisu bile u mogućnosti da ih leče).

d) — *»Pripreme« čete koje treba formirati:* Ekselencija Roata sumnja da će se uspeti s njihovim formiranjem; u slučaju da se pokaže nemogućnost, praktično ćemo imati alibi u odnosu na Hrvate, kojima, s druge strane, ipak treba nešto dopustiti.

PREGLED PITANJA O KOJIMA SE RASPRAVLJALO NA SASTANKU
13. OKTOBRA UJUTRO U SPLITU

(učestvuju iste ekselencije i lica koja su učestvovala na sastanku 12. oktobra po podne)

1) — *Operacija »Beti«:* komandanti VI i XVIII arm. korpusa — koji su se između sebe već složili u pogledu spornih tačaka — saglasni su da se usvoji prvo od četiri rešenja koja je predložio eksel. komandant.

2) — *Oficiri koji će formirati odrede M.V.A.C.*

a) — Ekselencija Santovito navodi sledeća imena:
Potpuk. Konzolo [Consolo] (sada komanduje nas-tavnim bataljonom u Sassuolo);

Potpuk. Lofredo [Loffredo] (sada je komandant »centra za obuku jedinica pratećih oruđa« u Riva di Trento).

b) — Ekselencija Spigo predlaže potpuk. Bidaua [Bid-đau] (već pripada peš. div. »Sasari« — u odnosu na njega istraga za prethodne postupke povoljno je zaključena itd.).

10. i 23. oktobra 1942. četničkoj Vrhovnoj komandi, u kojima se navodi da je »popaljeno 15 katoličkih sela« i »zaklano preko 2.000 šokaca i muslimana. Većinom ustaše ili komunisti« (AVII, četn. fond, reg. br. 1/1, k. 280). Nakon izvršenih zločina četnici su se sa opljačkanom stokom i drugim stvarima, vratili u Hercegovinu. Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 7, dok. br. 142, 150, 169; Pero Morača, Prelomna godina oslobodilačkog rata - 1942, Vojno delo, Beograd, 1957, str. 334; Arhiv SK BiH, tom 3, knj. 2, Sarajevo, 1952, str. 274—279.

Formacije M.V.A.C. koje su dva arm. korpusa dosad organizovala

a) — *VI arm. korpus:*

sada raspolaže sa oko 15 bataljona s prosečnom jačinom od 400 ljudi;
smatra da može računati ukupno na 6000—7000 sigurnih četnika i 3000—4000 nezavisnih četnika;
razdelio je ukupno 1500 pušaka i 10 puškomitraljeza;
smatra da njemu podređene četničke formacije raspolažu ukupno sa 10000—12000 pušaka (zato smo im mi ustupili samo mali broj ovih);
počeo je da formira muslimanske bataljone (jedan se bataljon formira kod Gacka);
muslimani — pozvani da obrazuju bataljone M.V.A.C. — saopštili su da već raspolažu sa 2000 pušaka (za njihov račun).

b) — *XVIII arm. korp.:*

raspolaže samo četničkim formacijama (Srbi, pravoslavne vere);
raspoložive formacije dostižu ukupno 5100 naoružanih ljudi (koji raspolažu takođe i sa 13 mitraljeza);
smatra da je na teritoriji div. »Sasari« već izvršen najveći napor za regrutovanje;
komandant div. »Bergamo« gleda da na svojoj teritoriji obrazuje *nečetničke grupe*; međutim, na tom poslu nailazi na znatne teškoće;
najhitnije potrebe: zrna za »mauzer«, uniforme, ćebad, šatorska krila, itd.

c) — *Ispadi koje su formacije M.V.A.C. počinile za vreme operacije »Alfa«¹⁰*

U Aladinićima (11 km severozap. od Stoca):

uništeno 25—30 kuća, 18 ubijeno; posle toga usledio je odlazak katoličkog stanovništva iz zone (oko 3000 lica). Posle njihovog odlaska naše trupe su uhvatile i razoružale 70 pljačkaša; 3 vođe pljačkaša biće osuđene;
selo Drežnica: uništeno »ognjem i mačem«, jer je iz kuća bilo ispaljeno više puščanih hitaca na naše trupe (56 ubijeno, među kojima 13 pravoslavaca);

- sela u dolini Doljana: uništena, jer su u njima partizani organizovali oružani otpor.
- d) — Naknada porodicama poginulih antikomunističkih dobrovoljaca (za podsetnik).

- 4) — *Ostrvo Hvar*: da li da se prebaci pod nadležnost VI arm. korp.? (ima razloga da se odluči i negativno).
- 5) — *Razna pitanja koja je izložio komandant XVIII arm. korp.*

- Odnosi s političkim vlastima: odlučna težnja ka normalizaciji. Međutim, treba uvek biti uz onoga ko živi.¹¹
- Pravoslavni vladika iz Šibenika: antiitalijan i zasada interniran. Trifunović¹² i četnici traže da bude rehabilitovan. Komandant XVIII arm. korp. govoriće o tome sa guvernerom i gledaće da udovolji četnicima, s tim što će ga poslati u drugu zonu.
- Crnokošuljaši upotrebljeni su za razne zadatke; ima ih još mnogo; komandant XVIII arm. korp. ostavlja da reši to pitanje sa guvernerom.
- ' — *Ispadi i pljačke — u anektiranoj Dalmaciji — koji se pripisuju jedinicama vojske*: istraga je pokazala da se najveća odgovornost pripisuje skvadrističkim odredima i jednom odredu javne bezbednosti.

Stoga je guverner odlučio da traži da se skvadristički bataljon »Vespri« vrati u domovinu.

Komandant XVIII arm. korp., pošto je istakao da nijedan skvadristički bataljon (osim bataljona »Milano«, koji je primio izvestan vojnički karakter, zato što je usko saradivao s jedinicama Kr. vojske), nema više nikakav vojnički izgled itd., ukazuje na potrebu da se svi, osim bataljona »Milano«, vrata u domovinu. Poznata ograničenje u odnosu na političke vlasti, na godište osoblja itd. ne dopuštaju mu, s druge strane, da korisno i u cilju reorganizacije premesti skvadrističke bataljone u druge zone. Bilo bi dobro da se umesto njih traži da diviziji »Zara« bude dodeljena divizijska legija cr. kos.

¹¹ Sa strane dopisano crvenom olovkom: Da.

¹² Ilija, komandant četničkih snaga u Dalmaciji, Lici i zapadnoj Bosni.

Postupak prema porodicama i imovini onih koji su otišli u šumu: ovih dana su, iz zone Šibenik — Split, 83 lica otišla u šumu. Pokazalo se da je to posledica ugnjetavanja kome je izloženo stanovništvo od strane italijanskih, ali ne vojnih, vlasti.

Zato se guverner *ne* odlučuje da postupi protiv porodica i imovine onih koji su otišli u šumu.

Interniranja koja vrše civilne vlasti: krajnje spor postupak usled dugog zadržavanja uhapšenih lica u mestima koja sa gledišta higijene uopšte ne zadovoljavaju itd. itd. *Organizacija teritorije i divizije »Zara«*¹³ vrlo sporo se sprovodi;

teškoće i otpor da se karabinijeri razreše beskorisnih položaja i zadataka;

komandant Kr. karab. Dalmacije ne povinuju se komandi XVIII arm. korpusa.

Noćna patroliranja: ranije se nisu vršila noćna patroliranja, pa su prestupnici imali odvezane ruke u toku noći; sada je XVIII arm. korp. organizovao pomenuta patroliranja s naređenjem da se na licu mesta likvidira onaj ko bude nađen naoružan ili sa diverzantskim oruđima (izgleda da su rezultati dobri).

Nedavno torpedovanje brodova: u izvesnom smislu dovođe se u vezu sa situacijom na ostrvima.¹⁴

Ustaške jedinice u Dubrovniku: VI arm. korp. stoji na stanovištu da ne bi bilo dobro poslati ih tamo. Pre jedinica tamo bi trebalo poslati ustaške civilne organizacije (sanitarne, društvene, školske, itd.) koje bi pobudile poverenje kod stanovništva. Dopisano: Eksel. komandant objasnio je ekšelenciji Santovitu koji nam razlozi ne dopuštaju da sprečimo dolazak ustaša.

Pitanje ugovora —• za radove u vezi sa zimskim smeštajem — koje treba da sklopi komanda Inžinjerije XVIII arm. korpusa

Po zaključenju konkursa raspisanog između raznih preduzeća, komanda Inžinjerije XVIII arm. korpusa je komandi Inžinjerije Armije podnela na razmatranie ugovore koje treba zaključiti. Komanda Armijske inžinjerije dala je primedbu da su naknade utvrđene u ugovorima visoke, odnosno više nego one koje su utvrđene u zonama drugih

Vidi dok. br. 88.

Vidi dok. br. 116.

arm. korpusa. Komanda Inženjerije XVIII arm. korp. ističe da su naknade određene u odnosu na mesto gde treba da se vrše radovi (na nekim mestima treba transportovati i vodu) itd. Predviđene naknade su rezultat konkursa itd., itd., prema tome ne treba ih pripisivati komandi Inženjerije.

Izložiti ovo pitanje komandi Armijske inženjerije u cilju razumevanja posebnih uslova Arm. korpusa (komanda Inženjerije XVIII arm. korpusa ne želi da se komandi Armijske inženjerije prikazivanje ovoga učini kao protest).

potpuk. Mikeloti [Michelottij]¹⁵

VP 10, 14. X 1942—XX

¹⁶Ovo pitanje već je bilo izloženo komandantu Armijske inženjerije; može se smatrati rešenim, jer će pomenuti komandant Inženjerije, 19. tekućeg, otići lično u komandu Inženjerije XVIII arm. korp.

¹⁵ Domeniko (Domenico), načelnik Operativnog odeljenja Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«.

¹⁶ Sledeći tekst je dopisan olovkom.

IZVEŠTAJ KOMANDE 18. ARMIJSKOG KORPUSA OD 13. OKTOBRA 1942. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« O HAPŠENJIMA SUMNJIVIH OSOBA U ŠPLITU I VUKUŠICU I O NAPADU PARTIZANA NA VOJNIČKU PRATNJU VOZA NA PRUZI SINJ — SPLIT¹

KOMANDA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
Štab — Obavještajno odeljenje

Br. 7674/1 prot.

VP 118, 13. oktobar 1942—XX

Predmet: novosti br. 238.

**VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«
(2. armija)**

VP 10

Novosti o ustanicima

Iz prve zone

S p l i t

1. — Dana 12. tekućeg agenti mesne kvesture su uhapsili 12 osoba usled preventivnih mera.

Z a d a r

2. — Dana 7. tekućeg uhapšene su 3 osobe iz Vukusića (PI—CZ) osumnjičene da su ustanike snabdevale hranom.²

Zaplenjeno je više kvintala ječma, pšenice i brašna, nađenih u stanovima uhapšenih lica.

V u k a s (GL—OP)

3. — Noću uoči 9. tekućeg elementi jedne naše grupe A.C.³ su uhapsili jednog begunca, za kojim je izdata poternica od izvanrednog suda Dalmacije.

Š i b e n i k

4. — Naveče 11. tekućeg 4 naoružana ustanika su otela 4 devojke i 2 mladića iz Bileća (QO—CM).

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 12/4, k. 535.

² Tog je dana, na tom području, Primorska partizanska četa porušila tri mosta na putevima Biograd — Vodice i Pakoštane — Benkovac (tom V, knj. 9, dok. br. 78).

³ M.V.A.C.

T r o g i r

5. — Ujutru 12. tekućeg nepoznata lica su ubila čuvara jedne bašte koja pripada nekom Italijanu iz Trogira.

Iz druge zone

S i n j

6. — Jutros, oko 10,30 časova, voz uskog koloseka koji je otputovao iz Splita za Sinj zaustavili su i napali ustanici, smješteni u jednom ždrelu u zoni Prošek (US—BU), izbacivši ga iz tračnica kad je silazio nizbrdicom.

Pratnja je savladana. Mrtvih ima 35, od kojih 26 vojnika, a ranjenih 11, od kojih 7 vojnika. Iz Sinja je odmah upućena kolona kamiona, da bi pripomogla i izvršila čišćenje.⁴

K n i n

7. — Od pre nekoliko dana, partizani iz grupa Babić⁵ i »Bude Borjan«, pobegavši iz Drvara, verovatno usled nemačko-četničke akcije, povukli su se na visove u zoni Plavno⁶ (SL—DR), odakle, izgleda, imaju nameru da krenu prema obali u zoni Vodice (PN—CK).

Dosada, međutim, nije opažen nijedan pokušaj prelaska granica anektirane Dalmacije.

General, komandant
Umberto. Spigo

Za tačnost prepisa:
za načelnika štaba službeno odsutnog
potpukovnik zamenik načelnika štaba
Kastanjoli [Castagnoli]

Kastanjoli

M. P.

⁴ Napad su, između s. Dicma i Dugopolja, izvršile jedinice Mosorske partizanske čete, Solinska desetina i udarna grupa iz Dugopolja (tom V, knj. 8, dok. br. 45, 126 i 150; knj. 9, dok. br. 14 i 78).

⁵ Verovatno se odnosi na Ljubu Babica, tada polit, komesara 6. krajiškog NOP odreda koji je u tom periodu dejstvovao na sektoru Ključ — Vrhpolje — Sitnica (tom IV, knj. 7, étok. br. 96).

⁶ U zoni Plavno dejstvovala je u tom periodu 2. dalmatinska NOU brigada (tom IV, knj. 7, dok. br. 122; tom V, knj. 8, dok. br. 28, 34 i 61).

UPUTSTVA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 16. OKTOBRA 1942. KOMANDANTU 18. ARMIJSKOG KORPUSA O IZVOĐENJU OPERACIJE »BETA« (ZAUZIMANJE LIVNA)¹

16. oktobar 1942—XXI

zrt.

Od Superslode — operativno

Ekselenciji komandantu XVIII arm. korpusa — *telegram*

i na znanje:

Ekselenciji komandantu VI arm. korpusa — *telegram*

Generalu komandantu avijacije Superslode — *fonogram*

Generalu intendantu Superslode — *fonogram*

20696. Povodom mog jučerašnjeg telegrama br. 27000,² na osnovu poznatih sporazuma³ ukratko iznosim uputstva o operaciji »Beta«.⁴

Prvo. Ciljevi: Zauzimanje Livna i uništenje ustaničkih bandi koje tamo operišu.

Drugo. Snage koje će učestvovati: ustaška kolona, pod zapovedištvom pukovnika Francetića (ovde su uključena dva bataljona iz Imotskog), od oblasti Tomislavgrada — Gornji Vakuf; tri kolone sastavljene od broja pojačanih bataljona koji Vaša eksel. bude odredila (ovde su uključena i 2 bataljona i divizion koji je primljen za pojačanje od VI arm. korpusa), koji će dejstvovati od oblasti Aržano, odnosno Sinj, Vrlika. S kolonama Sinj i Vrlika operisaće M.V.A.C. XVIII arm. korpusa.⁵

Treće. Granica između kolone Francetića i naše kolone koja operiše od oblasti Aržano: put Tomislavgrad — Sujica — Livno, dodeljen koloni Francetić.

Četvrto. Datum početka akcije uslovljen je dolaskom dvaju ustaških bataljona u Imotski i dvaju bataljona i jednog divi-

¹ Kopija originala (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 20/9, k. 58.

² Vidi AVII, reg. br. 14/9, k. 58.

³ Odnosi se na sporazum od 15. oktobra između generala Roati i Pavelića (vidi dok. br. 114; tom V, knj. 8, dok. br. 133).

⁴ Vidi dok. br. 110.

⁵ U pomenutom telegramu br. 27000 izričito se napominje da će u operaciji učestvovati samo M.V.A.C. 18. armijskog korpusa i da »neće učestvovati M.V.A.C. 6. arm. korpusa, koje će pomenuti arm. korpus što brže i sa predostrožnošću uputiti u njihova sedišta« (AVII, reg. br. 14/9, k. 58). Na zahtev Pavelića, doneta je takva odluka zbog netrpeljivosti ustaških i četničkih jedinica (tom V, knj. 8, dok. br. 133).

ziona VI arm. korpusa u oblast Aržano. Potrebno je da pomenuti pokreti budu do maksimuma ubrzani tako da prava i istinska operacija može da bude započeta svakako do 23. tek.⁶ *Peto.* S obzirom na rastojanje između desnog krila i cilja, centralne kolone treba da započnu akciju pre no što kolona Francetić izvrši skretanje od fronta Tomislavgrad — Gornji Vakuf ka frontu Tomislavgrad — Kupres. Naređenje za izvršenje pomenutog skretanja biće izdato čim trupe Francetić budu spremne. Možda će i leva kolona započeti pokret od Vrlike, preko Vrdova, istovremeno s kolonom Francetić.⁷

Sesto. U pogledu načina izvršenja operacije podsećam na korisnost da prevoj Vaganj bude osvojen putem manevra, a ne frontalno i da akcija desnog krila teži odozgo ka putu Livno — Glamoč, s ciljem da se spreči odlazak ustanika prema ovom poslednjem mestu. Podsećam takođe na apsolutnu potrebu, kako bi se izbegli nepoželjni incidenti, da odredi M.V.A.C. ne silaze na Livanjsko polje.⁸

Sedmo. Po završenoj operaciji u Livnu će, do novog naređenja, ostati italijanske trupe koje treba odrediti i jedan ustaški bataljon iz Imotskog, podređen italijanskom komandantu.

Osmo. Za vreme operacije, u prilog koloni Francetić, dejstvovaće' hrvatski avion za osmatranje. Naši bombarderi će sadejstvovati na zahtev. Podsećam na kodeks transmisije sa zemlje na avion, koji važi za hrvatske trupe, dostavljen aktom br. 16585 od 9. avgusta.⁹

*Deveto.*¹⁰ Nemam ništa protiv da po završetku ili za vreme pomenute operacije budu izvršene, uz široko učešće M.V.A.C., akcije koje je Vaša ekselencija navela u svome aktu br. 10081 od 6. oktobra.¹¹

General Roata

⁶ Vidi dok. br. 116.

⁷, ⁸ i ¹⁰ U svom odgovoru na telegram, komandant 18. armijskog korpusa je 17. oktobra izvestio: »U vezi s tačkom 5), tamo pomenuto pomeranje tumačim kao premeštanje eventualnih hrvatskih snaga od Gornjeg Vakufa za Kupres. Tim povodom izveštavam radi znanja da komanda Šeste hrvatske divizije nije još u stanju tačno da kaže koje će hrvatske snage dejstvovati u operaciji »Beta« pod zapovedništvom pukovnika Francetića. Izgleda da su to četiri bataljona, uključivši ovde i snage vezane za garnizone Tomislav-grad i Kupres.

— U vezi s tačkom 6) smatram da je hrvatsko desno krilo verovatno u većoj mogućnosti da dejstvuje odozgo, tako da sprečava povlačenje ustanika od Livna na Glamoč.

— U pogledu tačke 9), operacija »Beta«, angažujući sva raspoloživa sredstva arm. korpusa, isključuje istovremeno vođenje drugih akcija na ostalim sektorima« (AVII, reg. br. 23/9, k. 58).

⁹ Vidi AVII, reg. br. 3—1/5, k. 155.

¹¹ Redakcija ne raspoláže tim aktom.

OBAVEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 18. OKTOBRA 1942. O SADRŽAJU SPORAZUMA S POGLAVNIKOM NDH U POGLEDU ČETNIČKIH FORMACIJA¹

TELEGRAM
19. 10. 1942.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA«
(2. armija)

Obaveštajno odeljenje
Br. 18583

VP 10, 18. oktobar 1942—XX

Predmet: Sporazum s Poglavnikom u vezi s »četničkim« formacijama dobrovoljne milicije za borbu protiv komunista.

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA	<i>Vojna pošta 41</i>
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA	<i>Vojna pošta 39</i>
KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA	<i>Vojna pošta 118</i>

i radi znanja:

KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA	<i>Vojna pošta 46</i>
------------------------------	-----------------------

1. — Na dan 15. o. m. sastao sam se s Poglavnikom radi dogovora o preduzimanju mera u cilju sprečavanja izgreda od strane četnika,² kako bi se njihovo držanje i ponašanje uskladili sa stavovima predviđenim u dopisu Ob. br. 16547/S od 25. septembra,³ po predmetu: četničke formacije dobrovoljne milicije za borbu protiv komunista (naročito u tač. 3 na str. 2).

2. — Dogovoreno je sledeće:

a) ponovo uputiti opomenu rukovodiocima Trifunoviču⁴ i Jevđeviću,⁵ uz pretnju da će se jedinicama čiji vojnici izazivaju izgrede obustaviti snabdevanje životnim namirnicama i novcem, a ukoliko to ne bude dovoljno, preduzeće se strože mere;

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, NAV—T—821, r. 31/338—41.

² Vidi dok. br. 111 (12. i 13. 10), objašnjenje 8, 9. i 10; tom V, knj. 8, dok. br. 133 (beleška generala Roate i pukovnika Zanusija sa sastanka u Zagrebu 15. oktobra 1942).

³ Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

⁴ Ilija Trifunović Birčanin

⁵ Dobrosav

b) postepeno udaljavati starešine i dobrovoljce srpske ili crnogorske nacionalnosti;

c) obustaviti dalje izdavanje oružja;

— obustaviti izdavanje odeće i opreme, osim kapa, traka i oznaka činova;

— prekinuti izdavanje municije;

— pristupiti postepenom razoružavanju, čim bude moguće;

d) koncentrisati četničke formacije Hercegovine istočno od linije Ulog—Nevesinje—Stolac—Ravno;

e) staviti na moje raspolaganje 3000 ljudi hrvatske vojske radi formiranja garnizona u pomenutim mestima, pod našom komandom, tako da u slučaju novih pokušaja izazivanja nereda možemo suprotstaviti regularne hrvatske jedinice;

f) dislocirati četničke formacije sa drugih područja u pravoslavne rejone, koji će biti precizirani naknadno;

g) odobriti operativnu upotrebu četničkih formacija i na drugim područjima, na način koji će biti određen za svaki poseban slučaj.

3. — Što se tiče iznetog u tač. a), odgovarajućim armijskim korpusima već su dostavljena naređenja, i to: XVIII armijskom korpusu telegramom Ob. br. 18410/S od 17. o. m. i VI armijskom korpusu telegramom Ob. br. 18411 pod istim datumom.⁷

4. — U cilju utvrđivanja odgovarajućih mera u vezi s tač. b), traženi su potrebni podaci dopisom Ob. br. 18436/S od 17. ovog meseca.⁸

Što se tiče iznetog u tač. c), obustavljanje izdavanja oružja podrazumeva se u apsolutnom smislu.

U pogledu odeće, moguće je da će se nešto izdati prvenstveno jedinicama određenim za najneprohodnije rejone, kao i

⁶ U promemoriji Ministarstva vanjskih poslova NDH od 20. oktobra 1942. Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija« ova tačka sporazuma je interpretirana na sledeći način: »4. zapovjedništvo Super-slode pristupiti će uklanjanju zapovjednika i ostalih prvaka pravoslavnih »protokomunističkih banda« koji ne potiču rodom sa područja Nezavisne Države Hrvatske ili koji su se u svome dosadašnjem djelovanju osobito istakli kao neprijatelji Nezavisne Države Hrvatske.

Hrvatska vlada smatra takovim osobama u prvom redu sledeće: Dobroslav Jevđević, pop Momčilo Đujić, dr Ismet Popovac, Jovo Birčanin-Trifunović, [Milan] Šantić, te pripadnici t.zv. dinarske divizije Dimitrije Uzunčević, pukovnik bivše jugoslovenske vojske, rodom iz Vranja (Srbija), Vojo Perišić, satnik bivše jugoslovenske vojske iz Užica (Srbija), Živko Mladenović, satnik bivše jugoslovenske vojske iz Aleksinca (Srbija), Đorđe Nikolić rodom iz Srbije (zamjenik bukovačkog četničkog puka kod Knina)«. Vidi AVII, ust.-dom. fond, reg. br. 8³, k. 306.

⁷, ⁸ i ⁹ Redakcija ne raspolaže tim dopisima.

BR. 114

COMANDO SUPERIORE RF AA
SEDEVA A BELGRADE
IN BELGRADE

INFORMAZIONE

Il giorno 12/10/45, alle ore 15,00, si è avuta notizia che il gruppo di combattimento "Foljanski" si è mosso verso il nord, nella direzione di Belgrado, con l'intento di occupare la città.

Il gruppo di combattimento "Foljanski" è composto da 150 uomini, di cui 100 sono armati. Il gruppo è guidato dal capitano Foljanac. Il gruppo si è mosso verso il nord, nella direzione di Belgrado, con l'intento di occupare la città.

1) - Il gruppo di combattimento "Foljanski" si è mosso verso il nord, nella direzione di Belgrado, con l'intento di occupare la città. Il gruppo è composto da 150 uomini, di cui 100 sono armati. Il gruppo è guidato dal capitano Foljanac.

2) - Il gruppo di combattimento "Foljanski" si è mosso verso il nord, nella direzione di Belgrado, con l'intento di occupare la città. Il gruppo è composto da 150 uomini, di cui 100 sono armati. Il gruppo è guidato dal capitano Foljanac.

3) - Il gruppo di combattimento "Foljanski" si è mosso verso il nord, nella direzione di Belgrado, con l'intento di occupare la città. Il gruppo è composto da 150 uomini, di cui 100 sono armati. Il gruppo è guidato dal capitano Foljanac.

4) - Il gruppo di combattimento "Foljanski" si è mosso verso il nord, nella direzione di Belgrado, con l'intento di occupare la città. Il gruppo è composto da 150 uomini, di cui 100 sono armati. Il gruppo è guidato dal capitano Foljanac.

onima koje će sačinjavati »tampone« oko naših garnizona ili će se upotrebiti u ofanzivnim dejstvima.

Municija će se izdavati samo za dokazane ofanzivne ili defanzivne potrebe. Razoružavanje se zasad podrazumeva samo za one jedinice čija je krivica za izgrede utvrđena, koje se nedolično ponašaju i za koje se smatra da više ne zaslužuju da budu vojnici dobrovoljne milicije za borbu protiv komunista.

Prema tome, ovo će imati prigodan karakter.

5. — Sto se tiče tač. d) i e), komanda VI armijskog korpusa već je primila naređenje telegramom Op. br. 20681 od 16. o. m.⁹

6. — Za tač. f) i g) naređenja će se izdati naknadno.

7. — Dodajem da mi je Poglavnik takođe ukazao da se ne može računati na hrvatske katoličko-muslimanske dobrovoljne formacije, jer, kako sada stvari stoje, moral i držanje stanovništva nisu takvi da obezbeđuju formiranje pouzdanih jedinica. U zamenu za njih, može se računati na ustaške jedinice »pripremne«.

Uprkos tome, sa svoje strane potvrđujem da ništa ne stoji na putu da se pride formiranju hrvatskih i muslimanskih jedinica čim se bude steklo sigurno poverenje u njihovo držanje i njihovu korist.

NAZNAČENI KOMANDANT ARMIIJE
general
(Mario Roata)
-JVI Roata

UPUTSTVO VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 31. OKTOBRA 1942. O POTREBI ČVRSTE SARADNJE SA NDH I O ODNOSU PREMA ČETNIČKIM FORMACIJAMA¹

Predati na ruke.

Poverljivo na ličnost.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«¹
2. ARMIIJA

Pr. prot. 21600. Poverljivo, VP 10, 31. oktobra 1942—XXI

Predmet: M.V.A.C.

Eksel. komandantu V armijskog korpusa — *Vojna pošta 41*
Eksel. komandantu VI armijskog korpusa — *Vojna pošta 39*
Eksel. komandantu XVIII armijskog korpusa — *Vojna pošta 118*

Op-
9
B

U potvrdu onoga što sam u Šibeniku, 27. tekućeg, rekao komandantima VI i XVIII arm. korp. saopštavam:

- I) — Uputstva centralnih vlasti nalažu savršenu i čvrstu saradnju, na svim poljima, sa Hrvatskom Državom, koja je privržena Osovini i savezniku.
- II) — Ne postoje, uporedo s pomenutim zvaničnim direktivama, ovlašćena zvanična ili poverljiva uputstva za stavove ili mere koje bi se — s obzirom na buduće eventualnosti — udaljavale od gore iznete linije.
- III) — S tom pretpostavkom može da postoji samo jedna »politika«.

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 17/2, k. 92,
* Dopisano olovkom.

Ne mogu se tolerisati takvi stavovi koji bi navodili na pomisao da je jedna određena, velika ili mala, komanda naklonjena, na primer, Srbima, dok su druge naklonjene Hrvatima.

- IV) — Četničke antikomunističke formacije dosad su davale i ubuduće će moći da daju odlične rezultate. Zbog ovoga i — ako ni zbog čega drugog — da bi se izbeglo njihovo povezivanje s partizanima, ne treba da ih odbacimo.

Ali, s obzirom na njihove poznate težnje, na njihovu veću ili manju potčinjenost Mihailoviću i na opasnost koju zato ubuduće mogu da predstavljaju čak i za nas, u skladu sa direktivama pod br. I i sa sporazumima koji su tim povodom zaključeni sa hrvatskom vladom,³ *treba* u potpunosti sprovesti mere koje je naredila ova komanda i apsolutno *treba* izbegavati dalje ispade od strane navedenih formacija.⁴

- V) — Katoličkim, muslimanskim ili mešovitim antikomunističkim dobrovoljnim formacijama, koje bi, između ostalog, mogle predstavljati korisnu protivtežu »četničkim« formacijama, *treba* omogućiti pun razvoj, u skladu sa zahtevom da se raspolože solidnim formacijama koje se mogu stvarno dobro iskoristiti.⁵ Sama hrvatska vlada dopušta da, tamo gde nije moguće formirati solidne i efikasno upotrebive formacije MVAC,⁶ ohe budu zamenjene poznatim odredima »ustaške pripreme« milicije.

- VI) — Ova komanda ima u vidu da mere pod br. IV i V mogu u nekim oblastima, ili u nekim krugovima, izazvati nesigurnost, pa čak i izvesnu razdraženost.

Ali bez obzira na to da li se u sadašnjoj ili budućoj dislokaciji raznih tipova MVAC vodilo računa o pomenutim eventualnostima, da bi se izbeglo njihovo ostvarenje, ova komanda računa na inteligentnu saradnju komandanata iz naslova i njihovih potčinjenih, u cilju sprečavanja gore pomenutih nezgoda.

• Vidi dok. br. 114.

* Vidi dok. br. 111.

⁵ Ceo ovaj odeljak je precrtan crvenom olovkom.

⁶ Skraćenica MVAC je dopisana mastilom.

- I u pogledu ovog predmeta se dopuštaju predloži za varijante u pojedinostima.

M. P.

General
naznačeni komandant armije
M. Roata

Izgleda da se od gore navedenih milicija najviše možemo uzdati u muslimansku miliciju i vredelo bi da se za ovu više zainteresujemo sa svih tačaka gledišta.⁷

BR. 116

IZVOD IZ DNEVNIKA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA« ZA OKTOBAR 1942. O SPROVOĐENJU OPERACIJE »DINARA«¹

Datum i dan Dislokacija jedinica ujutro, primljena i izdata
u sedmici naređenja, izvršene operacije i trupe koje u
 njima učestvuju, atmosfere prilike

3. oktobar, subota

Depešom 19885, teleprinterom, Superslòda² saopštava ekšelenciji komandantu VI armijskog korpusa i, radi znanja, ekšelenciji komandantu XVIII armijskog korpusa da će hrvatske trupe moći eventualno da učestvuju u operaciji »Alfa« samo jednim delom snaga posade Bugojno, pošto su ostale trupe angažovane u

⁷ Ceo ovaj odeljak je dopisan olovkom a zatim precrtan.

¹ Original (pisan olovkom i mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 1/7, k. 58. Redakcija objavljuje samo deo teksta koji se odnosi na operaciju »Dinara«. Izostavljen je tekst manjeg značaja kao i tekst o događajima koji su registrovani u dokumentima koji se objavljuju ili su već objavljeni u tomu V ove edicije.

² Skraćenica za: Viša komanda oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« (»Comando superiore FF.AA. Slovenia — Dalmazia«).

drugim operacijama. Sarajevski armijski korpus uspostaviće kontakt s našim VI armijskim korpusom. Supersloda naređuje da se razmotri da li bi bilo umesno da se u intervenciji angažuje veći broj formacija MVAC. Operacija će morati da počne sto pre³ (vidi dnevnik 21. IX).⁴

U cilju koordiniranja akcije, unificiranja obaveštajne službe itd., Supersloda dopisom 11620/BR naređuje komandi XVIII armijskog korpusa da garnizonu u Korčuli pošalje za komandanta jednog višeg oficira proverene sposobnosti. Jedinствена komanda sjediniće delove koji su sada dislocirani na otoku (Kr. finansijsku stražu, mornaričke jedinice, deo diviziona konjice pretvoren u pešadiju i kr. karabiniјere koji su pod komandom dvojice kapetana, odnosno dvojice poručnika).

Depešom 19787, teleprinterom, Supersloda naređuje komandi XVIII armijskog korpusa i Vojnopomorskoј komandi Dalmacije da je potrebno hitno uskladiti formalnosti za discipliniranje plovидbe, kontrole i raspoznavanja malih plovnih objekata u službi između otoka i obala (vidi dnevnik 1. o. m., pasus 3).⁵ Dopis je dostavljen radi znanja komandama V i VI armijskog korpusa i Mornaričkoј komandi Rijeka.

Atmosferske prilike: vedro, maksimalne temperature +32,6, minimalna +19. Vlažnost 53%.

5. oktobar, ponedeljak

Pukovnik Zanussi,⁶ zamenik načelnika štaba, i potpukovnik Mikeloti,⁷ načelnik operativnog odeljenja, idu u Ljubljanu da učestvuju na poznatom sastanku (vidi dnevnik 2. o. m., pasus 1).⁸

Komanda VI armijskog korpusa depešom 16050, teleprinterom, saopštava da je u operaciji »Alfa« kolona za zaštitu rudnika izvršila prethodno čišćenje zone zapadno od Neretve, između doline Drežanke i drumа Mostar → Široki Brijeg, i sada stiže u polaznu bazu Ladina, Rastuša, Široki Brijeg. U 23 časa 3. o. m.,

³ Vidi dok. br. 104 i 105.

⁴ i ¹⁰ Redakcija ne raspolaže dnevnikom za septembar 1942. godine.

⁵ U tom pasusu se navodi da je Vojnopomorska komanda Dalmacije izvestila da je jedan minolovac otvorio vatru na brod na kome su se nalazili 3 karabiniјera i 6 civila i da je tom prilikom jedan civil ubijen.

⁶ Đakomo (Giacomo)

⁷ Domeniko (Domenico)

⁸ i ¹² U navedenom pasusu se navodi da je Supersloda pozvala Italijansku vojnu misiju da maršalu Kvaterniku predloži da se »poznati sastanak« održi uјutru 4. ili 5. oktobra u sedištu Komande 11. armijskog korpusa u Ljubljani.

dok su bataljoni MVAC⁹ stizali u zoru, bili su obasuti pušćanom paljbom od strane stanovništva. Neposrednom reakcijom ubijeno je 56 lica (Hrvata, Srba, Muslimana) i zapaljeno je više kuća u kojima su se čule eksplozije koje su pokazivale skladišta municije.

Vedro, maksimalna +30,2, minimalna +18,8, vlažnost 56³‰.

6. oktobar, utorak

Komanda VI armijskog korpusa depešom 16099, teleprinterom, javlja da se operacije »Alfa« nastavljaju redovno. Kolona za zaštitu rudnika savladala je laki otpor i dostigla liniju Brdo Kočerin — Kočerin — Crne Lokve — Liskovac — Vukojevo — Bara — Bijele stijene. Kolona iz doline Drežanke započela je pokret i ide napred ne nailazeći na otpor.

Šifriranim radiogramom 4717 italijanska vojna misija obaveštava da nemački ministar saopštava alarmantne vesti prema kojima bi formacije MVAC ugrožavale rudnike boksita i železničke pruge koje im prilaze severoistočno od Mostara. Izgleda da je ta milicija zaustavila jedan voz uhapsivši nemačke putnike. Nemački ministar moli za hitno zauzimanje.

Dopisom 19971 Supersloda saopštava Generalštabu kr. vojske da je reorganizujući odbranu mnogobrojnih posada naredila da se ista odbrana zasniva na širokoj upotrebi automatskog oružja, koja se uzimaju od jedinica dislociranih u istim posadama. Potrebno je izbeći osiromašenje tih posada i stoga moli dodeljivanje vanformacijskog automatskog oružja (mitraljeza i puškomitraljeza).

Atmosferske prilike: Vedro, maksimalna temperatura +30, minimalna +18,6, Vlažnost 65⁴‰.

7. oktobar, sreća

Italijanska grupa za vezu u Beogradu telegramom 1067 javlja da je VI arm. korpus obavestio 718. nemačku diviziju u Sarajevu da će četničke jedinice krenuti na Tarčin, na teritoriju pod nemaćkom okupacijom. Nemaćka komanda, uverena da se

⁹ Prema depeši Petra Baćovića, četničkog komandanta operativnih jedinica istočne Bosne i Hercegovine, od 7. oktobra 1942. četničkoj Vrhovnoj komandi, za ovu operaciju je u Hercegovini mobilisano 5.500 četnika (AVII, četn. fond, reg. br. 1/1, k. 280).

radi o Jevđevićevim četnicima (za koje se smatra da izvršavaju Mihailovićeve naredjenja), ne odobrava pomenutim četnicima da pređu demarkacionu liniju, dok odobrava prolaz italijanskih trupa. Supersloda dostavlja gornje komandi VI armijskog korpusa depešom 20058, teleprinterom, pozivajući je da naredi da pomenute četničke tupe, ako je to još na vreme, ne pređu italijansko-nemačku demarkacionu liniju.

8. oktobar, četvrtak

Komanda VI armijskog korpusa depešom 1124, teleprinterom, uverava da MVAC koji su joj neposredno ili posredno potčinjeni za operacije »Alfa« nisu prešli i neće preći demarkacionu liniju (vidi dnevnik 7. o.m., pasus 3).

Depešom 20106, teleprinterom, Supersloda saopštava pomenuto uveravanje italijanskoj grupi za vezu u Beogradu (vidi dnevnik 7. o.m., pasus 2).

Depešom 20080 Supersloda saopštava ekscelencijama komandan-tima VI i XVIII armijskog korpusa da su u toku pregovori sa hrvatskim Glavnim stožerom radi određivanja pojedinosti kombinovane operacije u većem radijusu (vidi dnevnik 21. IX).¹⁰ Saopštava da je u vezi s tim dosad dogovoreno da se operacije koje su od strane Nemaca i Hrvata u toku na Jajce — Ključ i s naše strane na Prozor, u težnji obezbeđenja posedovanja doline Rama — gornji Vrbas, smatraju kao prethodna faza operacije »Dinara.« Toj fazi slediće faze koje će težiti za okupacijom Livna, a koju će voditi trupe VI i XVIII armijskog korpusa sa hrvatskim snagama iz Tomislav-Grada. U slučaju da Hrvati mogu u sledećoj fazi da zaposednu i Glamoč izvršiće se operacija na to mesto konvergentnom akcijom dela jedinica XVIII armijskog korpusa, ojačanih VI armijskim korpusom i Hrvatima¹¹ iz Bos. Grahova, Livna i eventualno Varcar-Vakufa. Početak pomenute faze okupacije ne predviđa se pre 15. o.m.

U vezi s gornjim Supersloda izdaje operativna naredjenja VI i XVIII armijskom korpusu.

Kr. vojna misija u Zagrebu šifrovanim radiogramom 4764 dostavlja saopštenja dobijena od hrvatskog Glavnog stožera povodom poznatog sastanka održanog 5. o.m. (vidi dnevnik 2. o.m., pasus 1).¹²

I. Mogućnost upotrebe hrvatskih trupa prema Livnu i Glamoču, s više od dva bataljona, zivisi od razvoja situacije kod Jajca.

¹¹ Odnosi se na ustaško-domobranske jedinice.

II. Izgleda da su se ustanici, potučeni kod Jajca, zadržali u dolini Janja,¹³ gde će se možda izvršiti hrvatsko-nemačka akcija. Obavestiće. Hrvatski Glavni stožer uputio je u Sarajevo i Banjaluku delegata za kontakt s lokalnim hrvatskim i nemačkim komandantima radi ispitivanja mogućnosti sadejstva iz I pasusa i o mogućnosti formiranja garnizona Glamoč, Prozor i G. Vakuf. III. Ispituje se mogućnost pružanja pomoći iz Bihaća hrvatskim operacijama. Izgleda da je to teško s obzirom na neraspoloživost trupa. Naknadno će se dati dalja saopštenja i preciziralija.

Atmosferske prilike: oblačno, maksimalna temperatura +26,4, minimalna +18, vlažnost 82%.

9. oktobar, petak

Komanda V armijskog korpusa depešom 801, teleprinterom, saopštava da su bataljoni 1. i 2. pešadijskog puka angažovali u borbi grupu od 300 naoružanih ustanika, sa četrdesetak kola, mnogo materijala i namirnica, koji su, pruživši u više navrata otpor, oterani u pravcu Velebita. Sigurno su im naneti gubici od 47 mrtvih. Prikupljeno je više komada oružja, municije, naših sandučića za vođu oruđa. Na kolima su pronađeni telefonski materijal, bodljikava žica, pripremljena hrana za 300 ljudi i tuce zaklanih goveda.

Avion koji je nadletao Medak, južno od Gospića, mitraljirajući poneku grupu, vratio se pogođen protivavionskom reakcijom.

Komanda VI armijskog korpusa depešom 16220 i 113, teleprinterom, saopštava da su u operaciji »Alfa« (vidi dnevnik 3. o.m.) u 13 časova juče, 8. o.m., Dvadeset deveti bersaljerski bataljon i II bataljon XXIX puka »Mesina« zauzeli Prozor,¹⁴ ne naišavši na otpor. Formacije MVAC stižu u Prozor sa zapada, severozapada, istoka, severoistoka,¹⁵ dok druge italijanske trupe nadiru prema naselju s jugozapada i jugoistoka. 8. o.m. uveče nepri-

¹³ Jajce su, 4. oktobra, zauzeli delovi nemačke 714. i 718. pešadijske divizije. Delovi 4. crnogorske i 3. sandžačke NOU brigade i 3. krajiškog NOP odreda blagovremeno su evakuisali pozadinske ustanove i uništili fabriku karbida i druge važne objekte (tom IV, knj. 7, dok. br. 106, 142, 192 i 194).

¹⁴ Prozor su branili delovi 10. hercegovačke NOU brigade (tom IV, knj. 7, dok. br. 142, 150 i 169).

¹⁵ četnički rukovodioci Petar Bačović i Dobrosav Jevđević, depešom od 8. oktobra, izvestili su četničku Vrhovnu komandu da tri četničke kolone nastupaju iz Drežnice, Jablanice i Konjica prema zoni Prozor i da je dostignuta zona Rašće, Sovici, Blidinje jezero, Solakova Kula (Arhiv VII, četn. fond, reg. br. 1/1, k. 280).

jatelj je napao, odbijen je sa znatnim gubicima. Vazduhoplovstvo je izvršilo teško i lako bombardovanje rovova i položaja kod Prozora, protivavionska reakcija. Lako bombardovane i mitraljiranje ustanika koji od Prozora beže ka severu (vidi 8. om., pasus 1).¹⁶

Šifrovanim radiogramom 4792 italijanska vojna misija javlja da je hrvatski Glavni stožer saopštio da je jedna četa domobrana upućena u G. Vakuf za posadu, a jedan bataljon (bez jedne čete) produžio je za Prozor. S obzirom na gornje i pošto se hrvatsko stanovništvo udaljava od naseljenih centara zone usled nasilja koje su počinile antikomunističke bande, Glavni stožer moli Superslodu da obustavi operacije prema G. Vakufu i povuče četničke grupe sa Prozora,¹⁷ ali ne pre dolaska hrvatskog bataljona (vidi dnevnik 8. o.m., pasus 1).¹⁸

Depešom 20209, teleprinterom, Supersloda saopštava italijanskoj vojnoj misiji u Zagrebu odgovore na saopštenja hrvatskog Glavnog stožera posle sastanka od 5. o. m. (vidi dnevnik 8. o.m., pasus 7).

Nemački ured za vezu dopisom 2366/42 zajiteva odobrenje za okupiranje Sanskog Mosta, Ključa, Sitnice i Mrkonjić-Grada od strane 714. pešadijske divizije i odobrenje za prolaženje drumom između tih naselja.

Depešom 20177, teleprinterom, Supersloda, s obzirom na brzi završetak akcije na Prozor i znatne koncentracije većih naših snaga u pomenutoj zoni, naređuje komandi XVIII armijskog korpusa da hitno pređe na operaciju na Livno, dajući joj širi razvoj nego što je ranije bio predviđen. U vezi s tim Supersloda izdaje operativna naređenja (vidi danas pasus 2). Depeša, teleprinterom, dostavlja se, radi znanja, ekseiencijama komandantima XVIII i V armijskog korpusa.¹⁹

Komanda VI armijskog korpusa depešom 1134, teleprinterom, saopštava da se subverzivna delatnost na otoku Korčuli usavršava, dobijajući ofanzivan karakter vredan pažnje.

U vezi sa gornjim Supersloda depešom 20176, teleprinterom, naređuje VI armijskom korpusu da na Korčulu uputi jedan bataljon radi uspostavljanja poretka i da se za to poštara radikalno i definitivno.

io i is Verovatno omaška. Pomenuti pasus se odnosi na događaje kod Tance Gura i Bosiljeva.

¹⁷ Vidi dok. br. 111, objašnjenja 8, 9 i 10.

¹⁹ Vidi dok. br. 110.

10. oktobar, subota

Operacije u toku: Videti zabelešku od 9. o.m. Zona VI armijskog korpusa. U zoni Prozor naše trupe zaustavile su se na dostignutim ciljevima od juče. Izvršeno je čišćenje kratkog radijusa. Trupe kolone »Rama« stupile su u dodir s kolonom »Dolina Doljanke«, koja je sa svoje strane stupila u kontakt s kolonom »Dolina Drežanke«.²⁰

Kolona komore koja je krenula za Soviće radi snabdevanja obasuta je žestokom puščanom paljbom koja je dolazila iz pomenu-tog mesta. Radi represalije naselje je srušeno sa zemljom.

Kolona »Drežanka« je u raznim sukobima koje je imala nanela neprijatelju 200 mrtvih, zarobljen jedan komandant brigade. Pretrpljeni gubici: 38 mrtvih, 12 ranjenih.²¹

Kolona »Doljanka«, nadirući na Coljvrt²² (dnevnik 8. o. m.), imala je više sukoba, nanevši neprijatelju takođe gubitke od 200 mrtvih i zaplenivši 4 puškomitraljeza. Pretrpljeni gubici: 12 mrtvih, 7 ranjenih, među kojima jedan komandant bataljona.²³

Šifrovanim radiogramom 20257 Supersloda saopštava Kr. misiji u Zagrebu da je naređeno da se italijanske trupe ne povlače iz Prozora pre stizanja domobranskog bataljona (vidi dnevnik 9. o.m., pasus 2).

Šifrovanim radiogramom 4803, poslatim Superslodi, Kr. misija saopštava:

- što se tiče operacija Livno, danas je za Sušak krenuo kurir sa hrvatskim predlozima za sadejstvo;
- potvrdu za posade Prozor i G. Vakuf;
- da hrvatsko sadejstvo iz Bihaća zasad treba isključiti (vidi dnevnik 9. o.m., 4. i 5. pasus).

Komanda XVIII armijskog korpusa dostavlja, radi znanja, depešu 7452, teleprinterom, kojom, u vezi sa skoro predstojećim operacijama, hitno traži slanje municije.²⁴

²⁰, ²¹ i ²³ Reč je o četničkim kolonama. U vezi s njihovim dejstvom, Petar Bačović je, depešom od 10. oktobra, četničku Vrhovnu komandu izvestio sledeće: »Naše kolone zauzele Prozor. Borbe sa komunistima teške i krvave na Vran planini, Sovićima. Sa ustašama vodile su se borbe više Drežnice i na Doljanima. Komunistički gubici 350, gubici ustaša i njima naklonjenog stanovništva 1.200. 15 katoličkih sela popaljeno« (AVII, četn. fond, reg. br. 1/1, k. 280).

²² Tako u originalu. Mesto nije nađeno na karti 1:100.000.

²⁴ i ²⁵ Vidi dok. br. 110.

11. oktobar, nedelja

Depešom 10287, teleprinterom, komanda XVIII armijskog korpusa saopštava Superslodi operativne namere za operacije (vidi dnevnik od 9. o.m., pasus 8). Predviđena je akcija iz zone Sinj prema prevoju Vaganj sa dva bataljona »Bergamo«, uz sadejstvo druge kolone od dva bataljona i jedinica MVAC divizije »Sasari« iz Vrlike za Vrdovo. Jedna druga kolona dejstvovaće iz Aržana sa 2 bataljona iz »Bergamo« i 2 ustaška bataljona za Podhum. Nepoznata je pomoć koju će dati hrvatske snage iz Tomislav-Grada, ali se smatra da će biti veoma slabe.²⁵

Smatra za potrebno sadejstvo bar tri bataljona, sa artiljerijom i jedinicama MVAC, s povećanom logističkom autonomijom, od strane kolone VI armijskog korpusa. Naknadno će se precizirati datum početka.

Depešom 20208, teleprinterom, Supersloda saopštava nemačkom uredu za vezu da odobrava da nemačke jedinice, u cilju operacija deluju na Sanski Most, Ključ, Sitnicu i Mrkonjić-Grad i da prelaze drumove, s one strane demarkacione linije, koji vode tamo. Međutim, ne može se uzeti u obzir formiranje stalne posade od nemačkih trupa u mestima s ove strane demarkacione linije bez odobrenja Vrhovne komande (vidi dnevnih 9. o.m., pasus 7).

Depešom 20319, teleprinterom, Supersloda saopštava Vrhovnoj komandi zahtev koji je podneo nemački ured za vezu (vidi dnevnik 9. o.m., pasus 7), kao i dati odgovor (vidi gore). Izražava mišljenje da ne treba prihvatiti zahtev, utoliko pre što bi ta mesta mogle da okupiraju i posednu hrvatske trupe kojima nemačka komanda u velikoj meri raspolaže za operacije u toku. Ostaju u očekivanju odluke.

Ekselencija glavni komandant, depešom 20290, teleprinterom, saopštava ekselencijama komandantima VI i XVIII armijskog korpusa da će sutra, 12. o.m., kasno po podne u Splitu — uz prethodan kontakt s pomenutim ekselencijama — doneti odluke u vezi s mogućnostima i pojedinostima za sprovođenje operacije »Dinara«²⁸ (vidi dnevnik 9. o.m., pasus 2).

Depešom 20335, teleprinterom, ekselencija glavni komandant saopštava Vrhovnoj komandi da, imajući u vidu eventualne nove operacije, odlazi na tri dana na teritoriju XVIII armijskog korpusa.

Vidi dok. br. 111.

12. oktobar, ponedjeljak

Dopisom 10312 od 10. o.m., prispelim danas, komanda XVIII armijskog korpusa dostavlja, radi znanja, operativno naređenje upućeno divizijama »Sasari« i »Bergamo« u vezi sa akcijom na Livno. Ta akcija ima uslovni naziv »Beta«. U njoj učestvuju trupe divizije »Sasari« (kolona »Vrlika«), divizije »Bergamo« (kolona »Sinj«), divizije »Bergamo« i hrvatske snage (kolona »Aržano«), trupe armijskog korpusa i hrvatske trupe iz Tomislav-Grada.²⁷ Ukupno: osam italijanskih bataljona, dva hrvatska bataljona, jedinice MVAC, hrvatske jedinice iz Tomislav-Grada. Cilj operacije: ponovno zauzimanje Livna i uništenje ustanika u zoni.²⁸ Naknadno će se saopštiti datum početka.

13. oktobar, utorak

Depešom 24169, teleprinterom, Vrhovna komanda potvrđuje da odobrenje za prelaz i boravak nemačkih trupa s ovu stranu demarkacione linije može da se izdaje samo za operativne potrebe i za vreme trajanja operacija. Posadne zadatke u trećoj zoni mogu da vrše isključivo hrvatske i italijanske trupe (vidi dnevnik 11. o.m., pasus 7).

Supersloda depešom 20487, teleprinterom, saopštava ovu vest nemačkom uredu za vezu (vidi dnevnik 9. o.m., pasus 7).

Kr. italijanska vojna misija u Zagrebu telegramom 4864 saopštava da hrvatski Glavni stožer želi da prvi domobranski bataljon, koji je sada u Gospiću, zameni drugim bataljonom »lovaca« koji se sad nalazi u Bihaću, pošto je ovaj poslednji bolje opremljen i uvežban. Pokret se vrši prigom.

Depešom 10500, teleprinterom, komanda XVIII armijskog korpusa saopštava da je garnizon Imotski javio da je jedan hrvatski avion bacio po podne jednu poruku za ustašku komandu s naređenjem, od strane hrvatskog generala pri nemačkoj 718. diviziji, da oba ustaška bataljona iz Imotskog krenu za Tomislav-Grad da bi se zatim pridružili nemačkoj diviziji. Komanda XVIII armijskog korpusa saopštava da je naredila da se taj pokret za sada ne izvrši. Molim Superslodu da potvrdi ili da pošalje druge eventualne instrukcije.

Vrhovna komanda depešom 24117 naređuje Superslodi da naredi da posle završetka operacija posada Prozora bude italijanska, posada Livna mešovita-italijanska i hrvatska, ali sa itali-

²⁷ Sada Duvno.

²⁸ Vidi dok. br. 113.

janskim komandantom. Eventualna posada u Glamocu može biti čisto hrvatska. Želi da dozna jačinu snaga čija se dislokacija predviđa za svaku pojedinu posadu (vidi dnevnik 8. o.m., pasus 1).

Depešom 24178, teleprinterom, Vrhovna komanda ukazuje Superslodi na neophodnost da se operacije za zauzimanje Livna izvrše u svakom slučaju i što je moguće brže i da mesto posle toga dobije stabilnu posadu (vidi gore).

Ukoliko je moguće, bilo bi celishodno konkretizovati saradnju hrvatskih trupa, koja bi se izvršila u trećoj fazi, koja bi težila ka ponovnom zauzimanju Glamoča.

Supersloda dostavlja Vrhovnoj komandi depešu 20490, teleprinterom, u kojoj saopštava:

r— Da je početak operacija na Livno bio predviđen za 15. o.m.

— S obzirom na nesigurno hrvatsko sadejstvo i uspeh postignut u zoni Prozor, bilo je utvrđeno da će iz tog mesta na Livno krenuti dva naša bataljona sa artiljerijom i 200 četnika.

— Da se ostvarenje gornjeg moralo odložiti, jer je hrvatski Glavni stožer nudio uslovno sadejstvo od svega dva bataljona i živo je molio da se četničke formacije ne upotrebljavaju ni u kom sektoru fronta, jer je poglavnik pozivao ekšelenciju glavnog komandanta na hitan razgovor. Najzad, Supersloda saopštava da se nastavljaju pripreme za akciju prema predviđenom operativnom planu i pridržava pravo da izvesti o rezultatu razgovora s poglavnikom,²⁹ o eventualnim izmenama operativnih pravaca i datuma početka (vidi danas, pasus 5. i 6).

14. oktobar, sreda

...³⁰

Depešom 20515, teleprinterom, Supersloda saopštava komandi XVIII armijskog korpusa da su hrvatski bataljoni u Imotskom potčinjeni njoj i stoga moraju da izvršavaju samo njena naređenja. Naređenje koje su izdali Hrvati treba pripisati grešci ili samovolji (vidi dnevnik 13. o.m., pasus 6).

Hrvatski opšti vojni poverenik dopisom 1042 javlja da će u predstojećoj akciji na Livno učestvovati dva bataljona iz Imotskog, jedan iz Tomislav-Grada i jedan iz Kupresa (vidi dnev-

²⁹ Vidi dok. br. 114.

³⁰ Deo izostavljenog teksta, koji se odnosi na sastanak u Splitu (vidi dok. br. 111) štampan je u tomu V, knj. 8, dok. br. 130. -

nik). Obaveštava da Glavni stožer domobranstva³¹ moli da se izbegne učestvovanje četnika u operacijama.

Komanda XVIII armijskog korpusa depešom 10459, teleprinterom, saopštava da je komanda hrvatskog armijskog korpusa u Sarajevu, u vezi s poznatom željom da se ne upotrebi MVAC, predložila da sadejstvuje u operaciji »Beta« š kolonom VI armijskog korpusa, bez MVAC, sa dva bataljona iz Tomislav-Grada i dva iz Kupresa. Hrvatska komanda očekuje potvrdu. Četnici preko vojvode Trifunovića³² apsolutno odbijaju da sarađuju sa ustašama, a pogotovu ne na dovođenju ustaške jedinice za Livno.

Depešom 10538, teleprinterom, komanda XVIII armijskog korpusa saopštava da su 13. o.m. posle podne ustanici preprekom zaustavili običan voz u blizini zamka Prošek. Nakon žestoke borbe ustanici su savladali i uništili pratnju. JPoginulo je 26 vojnika i 10 civila, ranjeno 7 vojnika i 8 civila. Čišćenje je u toku.³³

Depešom 16510, teleprinterom, komanda VI armijskog korpusa saopštava da je vršila koncentracije artiljerijske paljbe na naselje Kljenak (23 km jugoistočno od Makarske), gde je bilo javljeno za jake ustaničke koncentracije. Pogođena kuća odletela je u vazduh s jakom eksplozijom.

14-og ujutro ustanici su na koti 219 napali jedan naš kamion s praznim bačvama, koji je iz Metkovića išao za Dubrovnik i na kome su bili jedan podoficir i šest vojnika. Naši gubici: 4 mrtva i 3 ranjena.

Supersloda dostavlja komandama VI i XVIII armijskog korpusa depešu 27000, teleprinterom, u kojoj precizira operative namere za predstojeću akciju na Livno, u kojoj će učestvovati italijanske i hrvatske trupe i MVAC XVIII armijskog korpusa. U njoj neće učestvovati MVAC VI armijskog korpusa, koje će se, staranjem istog, što pre uputiti u svoja sedišta.³⁴

Depešom 20660, teleprinterom, Supersloda izveštava Vrhovnu komandu o rezultatu razgovora s poglavnikom u toku kojeg je zaključena akcija na Livno. Četnici će se upotrebiti samo na levom krilu, a desno krilo će predstavljati ustaše koje će voditi pukovnik Francetić,³⁵ koji će raditi pod našom komandom. Ak-

³¹ U originalu: S. M. del Ministero della Dif. Nazionale.

³² Ilija Trifunović Birčanin

³³ Voz su, između s. Dicama i s. Dugog Polja (na pruži Split — Sinj), napale jedinice Mosorske partizanske čete, solinska desetina i udarna grupa iz Dugog Polja (tom V, knj. 8, dok. br. 45, 126 i 150; knj. 9, dok. br. 14 i 78).

³⁴ i ³⁷ Vidi dok. br. 113.

³⁵ Juraj .

cija počinje oko 20. o. m. radi omogućavanja pomenutim trupama da zauzmu polazni raspored³⁰ (vidi dnevnik 13. o. m.).

16. oktobar, petak

Komanda VI armijskog korpusa depešom 16612, teleprinterom, saopštava da su pokreti za prebacivanje snaga iz zone Prozor u polaznu bazu i za povratak MVAC u matičnu zonu već u toku; da će snage VI armijskog korpusa, koji će XVIII armijskom korpusu pružiti pojačanje za akciju »Beta« (vidi dnevnik), stići na polaznu bazu 21, a ne 20, s obzirom na to što komora i artiljerija treba da izvrše pet etapa običnim putem: jednu Prozor — Ravno i četiri od Mostara do Aržana i putovanje železnicom Rama — Mostar. VI armijski korpus se postarao da to saopšti XVIII armijskom korpusu.

Komanda XVIII armijskog korpusa depešom 10630, teleprinterom, saopštava da će u toku sutrašnjeg dana, 17 o. m., VI i XXIV ustaški bataljon započeti pokret iz Imotskog kako bi do 19-og stigli u Tomislav-Grad.

Pokret će podržavati naše jedinice iz garnizona Imotski do Posušja i nadziravaće ga vazduhoplovstvo, s obzirom na to što nije lišen rizika.

Supersloda dostavlja komandi XVIII armijskog korpusa i, radi znanja, komandi VI armijskog korpusa, komandi vazuhoplovstva i Intendanturi depešu 20696, teleprinterom, u kojoj rekapitulira direktive za operaciju na Livno (nazvanu »Beta«), specificirajući njen cilj — zauzimanje grada i uništavanje bandi koje tamo operišu — i trupe koje treba da u njoj učestvuju. Početak najkasnije 23. o. m.³⁷

17. oktobar, subota

Komanda XVIII armijskog korpusa depešom, 10666, teleprinterom, saopštava da je kretanje ustaških bataljona od Imotskog za Tomislav-Grad počelo danas. U toku su drugi pokreti kako bi trupe i sredstva stigli na lice mesta (vidi dnevnik od 16. o. m. pasus 3). Početak je predviđen za 23. Javlja takođe da komanda hrvatske 6. divizije nije još u stanju da tačno kaže koje će hrvatske snage; pomagati u akciji »Beta« pod komandom pukovnika Francetića.

³⁶ Vidi dok. br. 114.

12. oktobar, ponedjeljak

Supersloda dostavlja Vrhovnoj komandi dopis 20800 u kome izveštava o sporazumima zaključenim s poglavnikom u pogledu formacija MVAC i četnika (vidi dnevnik od 13. o. m., pasus 1).

Supersloda dostavlja komandi XVIII armijskog korpusa depešu 20783, teleprinterom, u kojoj saopštava da će pukovnik Francetić imati pod svojom komandom 4 ustaška bataljona i s tim trupama preuzeće posadu Gornjeg Vakufa i Tomislav-Grada. Zatim precizira zadatke koji su mu dodeljeni nakon što to završi, a po naređenju XVIII armijskog korpusa. Francetić će marširati napred čisteći do fronta Kupres — Tomislav-Grada. Nakon što izvrši taj pokret, ali i dalje pod komandom XVIII armijskog korpusa, nastaviće za Livno nastupajući levim krilom po rejonu Cincara. Supersloda najzad 'obaveštava da hrvatsku VI diviziju ne treba upoznavati, pošto služi samo kao veza.

Supersloda dostavlja komandama VI i XVIII armijskog korpusa depešu 20827, teleprinterom, u kojoj saopštava da centralne vlasti žele da Prozor drži italijanska posada a Livno italijansko-hrvatska posada pod italijanskom komandom. U vezi s tim Supersloda traži mišljenje komandi zainteresovanih armijskih korpusa, kao i to koje jedinice one smatraju da bi trebalo da budu eventualno dislocirane u tim posadama i u posrednim posadama za koje se smatra da su nužne (vidi dnevnik 13. o.m., pasus 5).

19. oktobar, ponedjeljak

Komanda XVIII armijskog korpusa depešom 10780, teleprinterom, javlja da nije moguće da se u Livnu ostavi manje od jednog italijanskog bataljona s jednim divizionom artiljerije i jednom četom lakih tenkova, plus hrvatski bataljon, s obzirom na izoliranost posade i sve veće moguće ugrožavanje, naročito iz doline zone Glamoč. Komanda XVIII armijskog korpusa, — rekapituliravši kritičnu situaciju u kojoj se prošle godine našla posada Livna, uprkos tome što je imala zalihe za tri meseca i 24 barake, kao i drum za Vaganj u odličnom stanju, — smatra danas da nije celishodno zadržavanje italijanske posade u Livnu s obzirom na podmaklu sezonu, nedostatak zaliha, dugotrajnu neispravnost druma u prevoju Vaganj, snage koje angažuje za održavanje mesta i odgovarajućih komunikacija i teškoće koje će se imati u snabdevanju (vidi dnevnik od 18. o. m., pasus 5).

Supersloda dostavlja Vrhovnoj komandi depešu 20900, teleprinterom, u kojoj rekapitulira kritičnu situaciju u kojoj se prošle godine našla posada Livna, uprkos tome što je lokalna situacija bila povoljnija a zona mirnija, i specificira snage, koje nisu male, koje bi trebalo da formiraju isti garnizon i predviđa da bi u toku zime ta posada bila predmet ozbiljne zabrinutosti zbog njene izolacije i snabdevanja. Posle takvog uvoda Supersloda smatra za celishodnije da posada u Livnu bude hrvatska (dva ustaška bataljona kojima raspolažemo u zoni), dodajući joj za prvo vreme kao pomoć italijansku komandu i poneku jedinicu. Slično važi i za posadu u Prozoru, gde je sada određen jedan bataljon hrvatske vojske za koji se smatra da je dovoljan (vidi dnevnik od 19. o. m., pasus 2, i od 13. o. m., pasus 7).

Komanda VI armijskog.korpusa depešom 20827, teleprinterom, saglasna je u pogledu celishodnosti da Prozor bude zaposednut, ali podvlači nemogućnost da tamo dislocira svoje trupe, usled čega smatra da garnizon treba formirati od hrvatskih trupa (vidi dnevnik 18. o. m., pasus 5).

20. oktobar, utorak

Vrhovna komanda depešom 24371, teleprinterom, odobrava ono što je Supersloda predložila za garnizon Livno i saopštava da u Prozoru mora biti dislocirana italijanska posada (vidi dnevnik od 19. o. m., pasus 4).

Depešom 20910, teleprinterom, Supersloda saopštava Kr. italijanskoj vojnoj misiji u Zagrebu da domobranski bataljon nije još stigao u Prozor. Potrebno je da se ta jedinica najhitnije pošalje u odredište. Supersloda očekuje da dozna šta je izvršeno u vezi s tim (vidi dnevnik 9. o. m., pasus 2). Telegram, teleprinterom, poslat je, radi znanja, opštem hrvatskom vojnom poverniku.

21. oktobar, sreda

Depešom 20874, teleprinterom, Supersloda saopštava komandi XVIII armijskog korpusa da se orijentiše na formiranje posade u Livnu — posle završetka operacije »Beta« — sa ona dva ustaška bataljona koji su ranije bili u Imotskom. Pomenuti garnizon moraće u prvo vreme da bude pod italijanskom komandom i da

ima poneku italijansku jedinicu kao pojačanje (vidi dnevnik 19. o. m.).

22. oktobar, četvrtak

Komanda VI armijskog korpusa depešom 16930, teleprinterom, saopštava da je u noći između 20. i 21. o. m., od 2 do 4 časa, partizanska banda, opremljena sa 4 automatska oružja, napala posadu Prozora. Brza reakcija bersaljera primorala je protivnika da odstupi, uz gubitke koji se nisu mogli utvrditi.³⁸

Depešom 20991, teleprinterom, Supersloda saopštava Komandi VI armijskog korpusa da je Vrhovna komanda naredila da se u Prozoru formira italijanska posada. U cilju smanjenja broja naših jedinica, Supersloda poziva VI armijski korpus da razmotri celishodnost da u zoni Prozor dislocira predviđeni domobranski bataljon i poneku sigurnu formaciju MVAC. Očekuje predlog za rešenje (vidi dnevnik 20. o. m., pasus 3).

XVIII armijski korpus dostavlja Superslodi depešu 10919, teleprinterom, u kojoj javlja da je u anektiranoj Dalmaciji, između Lovranskog jezera,³⁹ rta Briberida⁴⁰ i Zatona i Vodice, u toku neka vrsta potajne mobilizacije. Ovih poslednjih dana jako je pojačano udaljavanje grupa mladića iz sela. Izgleda da se u zoni nalazi nekoliko stotina ustanika, čiji broj stalno raste, dobro naoružanih minobacačima, a možda i topovima, koje su podmornice iskrcale u zoni Kamenog. Komanda XVIII armijskog korpusa smatra, dakle, kao nužnu jednu brzu nasilnu akciju koju-bi divizija »Zara« mogla da izvrši ako bude pojačana jednim pukom. Pošto nije u stanju da dà takvo pojačanje, zbog operacije-»Beta«, XVIII korpus pita da li je moguće da V armijski korpus uputi diviziji »Sasari« jedan puk radi oslobađanja svoja tri bataljona, koja treba odrediti za novu operaciju.

24. oktobar, subota

Komanda XVIII armijskog korpusa depešom 11079, teleprinterom, izveštava o operacijama koje su vođene 23. o. m.

38j 42 prema izveštaju Operativnog štaba 5. crnogorske i 10. hercegovačke NOU brigade od 30. oktobra 1942. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije, nekoliko bataljona ovih brigada nalazilo se tada prema Prozoru i na drumu sve do Rame, sa zadatkom da uznemiravaju neprijatelja i pripreme plan za eventualno ponovno zauzimanje grada (tom IV, knj. 7, dok. br. 169).

³⁹ U originalu: Lago Aurena.

⁴⁰ Mesto nije pronađeno na karti 1:100.000.

U operaciji »Dinara« kolona Vrlika osvojila je planinu Malinovac i Debelu kosu, pošto je savladala neprijateljski otpor, zauzela je prevoj Vagan (6 km severozapadno od Resanovaca) i pobočne položaje.

— Kolona »Sinj« napreduje prema Vaganu sprečavana mnogobrojnim i ozbiljnim drumskim prekidima.

Kolona »Aržano«, nakon što je savladala uporan otpor koji je zahtevao intervenciju artiljerije u zoni Prisike, napreduje prema Buškom Blatu (4—6 km severno od Aržana). Naneti su neprijatelju neutvrđeni gubici. Mi smo imali jednog pešaka mrtvog i jednog oficira ranjenog.

— Hrvatske kolone,⁴¹ jako angažovane u zoni Borovo Polje u borbi protiv mnogobrojnih ustaničkih snaga, uspele su da krenu napred i osvoje prevoj Borova glava (5 km jugozapadno od Šujice). Gubici s obe strane nisu još utvrđeni.

Sektor divizije »Zara«: u toku je izviđanje naših jedinica prema zonama Zlosela i Berberija, gde su, navodno, primećene znatne ustaničke formacije.

Vazduhoplovstvo je izvršilo akcije mitraljiranja i bombardovanja jedne kasarne i kazamata u zoni Glamoč, po barakama, mitraljiralo je saobraćaj i malim bombama tuklo ustaničke jedinice otkrivene u zoni Guber, Miljkovača i Vrtlin Dolac. Kod svega su postignuti očevidni rezultati.

Vesti su dostavljene Vrhovnoj komandi depešom 21190, teleprinterom.

Komanda VI armijskog korpusa depešom 16982, teleprinterom, saopštava Superslodi da će za poznate potrebe u Dalmaciji moći da dodeli jedan bataljon 94. pešadijskog puka po završetku operacije »Beta« (vidi dnevnik od 23. o. m., pasus 1).

25. oktobar, nedelja

Operacije u toku u zoni VI armijskog korpusa: u prvim jutarnjim časovima 24. o. m. partizanske grupe napale su naše posade blizu mosta na Rami i Volujaka. Naše reagovanje odbilo je napad i nanelo neutvrđene gubitke. Imali smo jednog ranjenog.⁴²

—• U toku noći naši položaji u Vrgorcu obasuti su paljbom iz pušaka i automatskog oružja koja je dolazila s jugozapadnih

⁴¹ Odnosi se na ustaško-domobranske snage.

padina Matokita (1 km zapadno od Vrgorca). Položaji su odgovorili vatrom iz automatskog oružja i zaprečnom vatrom artiljerije.

Operacije u toku u zoni XVIII armijskog korpusa:

Kolona »Sinj«, ojačana delom kolone »Vrlika«, savladala je znatne otpore na padinama planine Paljevine i kote 1168 i dostigla Prolog. Neprijatelju je nanela gubitke od 25 mrtvih. Ustaničke snage koje se nalaze pred kolonom »Vrlika« odstupile su, izgleda, na Rujane. Kolona »Aržano« dostigla je Bijelo Polje i Golinjevo. U žestokoj borbi 23. o. m. u zoni Prisika naši gubici su bili 11 mrtvih i 23 ranjena, neprijateljski gubici su veoma veliki, sigurno 120 mrtvih.⁴³ Konstatovano je da su glavna odbrana i glavne neprijateljske snage bile orijentisane na jug, prema prilazima iz zone Sinj i Imotski. Kolona »Tomislav-Grad«, savladavši jedan otpor kod Borove glave, dostigla je Livno, gde je prispela i kolona »Kupres.« Neprijateljski gubici: 183 mrtva,⁴⁴ gubici Hrvata: 9 mrtvih, 21 ranjen.

Na sektoru divizije »Sasari« ustanici su jutros napali vanjske posade koje drže jedinice MVAC odbrambenog pojasa Gračaca na Bukovoj kosi i zapalili naselja Dukići i Tom-Ljubović. Stabilizovanje situacije je u toku usled pristizanja naših pojačanja. Naši gubici: 2 ranjena. Gubici MVAC: 17 mrtvih, 18 ranjenih, neodređen broj nestalih. Neprijateljski gubici nisu utvrđeni.⁴⁵ — Na sektoru »Zara« sukob delova MVAC i naših karabinijera s jakom ustaničkom grupom, koja se, posle borbe, povukla sa zapljenjenim materijalom i municijom.

Naše vazduhoplovstvo izvršilo je bombardovanje i tuklo je malim bombama.

Ekselencija glavni komandant depešom 21240, teleprinterom, obaveštava Vrhovnu komandu da se vratio u sedište (vidi dnevnik 20. o. m., pasus 1).

⁴³ i ⁴⁴ Ukupni gubici jedinica 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske koje su branile prilaze Livnu; 14 mrtvih i 20 ranjenih (tom V, knj. 9, dok. br. 14).

⁴⁵ Napad su izvršili delovi 9. hrvatske NO brigade. Tom prilikom su zarobljena 64 četnika iz sastava puka »Vožd Karadorđe« (tom V, knj. 8, dok. br. 80 i 83; knj. 9, dok. br. 12 i 21).

12. oktobar, ponedjeljak

Operacije u toku uveče 25. o. m. u zoni VI armijskog korpusa: — III bataljon 259. peš. puka započeo je ujutru 25-og kretanje iz Rame za Prozor čisteći teren istočno od doline Rame. U toku su drugi pokreti u cilju pojačanja bezbednosti komunikacija Rama — Prozor.

Zona XVIII armijskog korpusa, operacija »Beta«: kolona »Vrlika« delovala je protiv daljeg upornog neprijateljskog otpora u zoni planine Paljevine.

Kolone »Sinj« i »Aržano« sastale su se u Livnu uz klicanje stanovništva. Zauzeta Priluka. Naši gubici: 9 ranjenih, od kojih 1 oficir. Evakušući Livno ustanici su zapalili bolnicu i poljoprivredno preduzeće. Povukli su se za Glamoč.

U pozadini: Odbijen je jedan neprijateljski napad na Aržano. Naši gubici: 6 ranjenih. Neprijateljski gubici: 5 mrtvih. Sporadične akcije uznemiravanja na drumu Aržano — Prolog — Studenci — Lovreč — Šestanovac. Čelni kamion jedne snabdevačke kolone odleteo je u vazduh usled eksplozije mine u blizini prevoja Dubci. 3 ranjena. Pojačana je posada u Aržanu i zaposednuto je Prisoje.

27. oktobar, utorak

Ekselencija glavni komandant ide za Šibenik, gde je pozvao ekselencije komandante VI i XVIII armijskog korpusa.

Zona VI armijskog korpusa, 26. X:

Operacije: III bataljon 256. peš. puka je sinoć (26. o. m.) stigao na Klek ne nailazeći na otpor, a jutros je nastavio kretanje prema Prozoru, nastavljajući čišćenje.

Zona XVIII armijskog korpusa:

Kolona »Vrlika« nastavlja čišćenje prema planini Paljevine. U sukobu sa ustanicima koji su zauzeli položaje na padinama između kote 1234 i 1259, jedinice MVAC imale su 3 mrtva i 4 ranjena. Protivnici su imali 3 mrtva.

Vesti o neprijatelju:

Javljeno je za prikupljanje ustaničkih snaga u zoni Peulje — Tičevo i Luka, izgleda da se potvrđuje pretnja o napadu naše

posade u Bos. Grahovu,« koju možda još pojačava priliv ustanika koji su se prebacili iz zone Livno i Glamoč usled operacije »Beta«. Javljeno je za pokrete ustanika u zoni Glamoč i u zoni Gata, Blato, Provo, radi ometanja kretanja u pozadini.

28. oktobar, sreda

Zona XVIII armijskog korpusa: Divizija »Bergamo«: U toku noći ustaničke formacije napale su uporište prevoja Vaganj (4 km zapadno-jugozapadno od Prologa) i Vlaku (6 km zapadno-jugozapadno od Prologa). Napad je trajao oko jedan sat. Naši gubici: 7 mrtvih, među kojima 1 oficir, 4 ranjena, 1 nestao. Gubici protivnika nisu utvrđeni.⁴⁷

Divizija »Sasari«: Ustaniци su ponovljenim napadima u zoni Bos. Grahovo savladali odbranu četnika u Luki, Pečencima i Kesićima i iz tri pravca udarili na našu posadu u Bos. Grahovu uz upotrebu artiljerije, minobacača i automatskog oružja, prekinuvši vodovod. Naša posada se hrabro odupire zadržavajući pritisak protivnika. Vazduhoplovstvo je intervenisalo uzastopnim akcijama mitraljiranja i tučenja malim bombama, avioni su pogođeni živom protivavionskom reakcijom, koja je ranila jednog letača. Naši gubici: 9 mrtvih, 27 ranjenih. Gubici MVAC: 10 mrtvih, 25 ranjenih. Gubici neprijatelja neutvrđeni. Iz Knina kreće jedan formacijski puk s minobacačima i artiljerijom (vidi dnevnik 27. o.m., 2. pasus).

Ustaniци su zauzeli Deralo i Stožište, uništili most Vranjkovići a u noći napali posadu u Strmici. Napad je odbijen bez naših gubitaka.⁴⁸

Vesti o neprijatelju: Javljeno je za pokrete ustaničkih snaga s Vještica Gore i Kamešnice duž grebena Dinare i prema dolini gornjeg toka Cetine. Pretpostavlja se da su-to pokreti za sredi vanje posle naše akcije, usmereni na uznemiravanje pozadine.

46, 48, 49 i 52 u rejonu Bos. Grahova, po naređenju VŠ NOP i DV Jugoslavije, grupisale su se, radi izvođenja protivudara, jedinice 1. i 2. proleterske i 4. krajiške NOU brigade. Zbog sporog i nepotpunog grupisanja snaga, nije postignuto iznenađenje, te zamisao VŠ nije u potpunosti ostvarena (tom IV, knj. 8, dok. br. 2, 5 i 8; tom V, knj. 8, dok. br. 72, 108 i 133, knj. 9, dok. br. 8).

⁴⁷ Napad su izvršile jedinice 2. dalmatinske NOU brigade. Njihovi gubici su bili 4 mrtva i 5 ranjenih (tom V, knj. 9, dok. br. 14 i 78).

Zona VI armijskog korpusa: 259. pešadijski puk [div.] »Murde« stigao je sinoć 27. o. m. u Prozor.

29. oktobar, četvrtak

Zona XVIII armijskog korpusa: Sektor divizije »Sasari« ustanici su ujutro izvršili nov žestok napad na posadu Bos. Grahova, koja je nastavila uporan otpor nanoseći veoma teške gubitke neprijatelju, koji je viđen da kolima evakuše svoje ranjenike (vidi dnevnik 28. o. m.). Mešovita kolona za pojačanje imala je u toku noći sukob s ustaničkim bandama u zoni Stranica. Potučeni neprijatelj se po podne povukao. Neutvrđeni gubici s obe strane.⁴⁹ Jutros u zoru propao je jedan partizanski pokušaj napada na Gračac.³⁰

Vazduhoplovstvo "je intervenisalo uzastopnim akcijama bombardovanja, mitraljiranja i tučenja malim bombama u zoni Bos. Grahovo (vidi gore). Avioni su bili pogodeni žestokom PA-rekacijom.

Zona divizije »Bergamo«: U toku noći ustanici su ponovo napali uporište Vlaka. Reakcija je odbila napadače, koji su imali 3 mrtva i 2 zarobljena. Mi smo imali jednog mrtvog i dva ranjena.

Vesti o neprijatelju: Javljeno je o koncentraciji ustanika u Vrdovu i u zoni Gljev, koji su došli, verovatno, s Kamešnice u cilju uznemiravanja linije našeg snabdevanja Sinj — Livno. Druge grupe, koje su se spustile s Mosora, koncentrisale su se u zoni Dugo Polje — Bisko radi uznemiravanja naše pozadine. Javlja se o pokretu ustanika, koji dolaze iz Like, prema Velikoj Popini⁵¹ da napadnu naše posade duž pruge Knin — Gračac.

Vojnopomorska komanda Dalmacije dostavlja prepis dopisa 3009/S Komande vojnopomorskog sektora Šibenik. Pomenuta komanda javlja o nekim činjenicama koje pokazuju izvesnu partizansku delatnost na otoku Murter i u obalnoj zoni između Biograda na moru i Pirovca (otvaranje vatre od strane naših remorkera i posada svetionika na plovne objekte koji se nisu zaustavili na poziv i koji su odgovarali na vatru, napadi na naše mornare, pronalaženje na jednom brodu, koji je nosila struja, topografskih karata, kapa sa crvenom zvezdom itd.).

⁵⁹ i ⁵¹ Neuspeo napad na četničko uporište u s. V. Popini (kod Gračaca) izvršile su jedinice 9. hrvatske NOU brigade (tom V, knj. 8, dok. br. 85 i 93; knj. 9, dok. br. 3, 12 i 21).

Povodom takve situacije, Komanda vojnopomorskog sektora Šibenik predlaže da jedinice Kr. vojske izvrše čišćenje ili da se izvrši akcija bombardovanja na naselja na obali sredstvima Kr. mornarice, pošto je utvrđeno da se partizanski saobraćaj vrši brodovima od obalskog odseka između Pakoštana i Pirovca do otoka Murtera i otočića severno od Murtera.

30. oktobar, petak

Zona XVIII armijskog korpusa, divizija »Sassari«: Dana 28. o. m. u 18 časova jedna kolna za pojačanje ušla je u Bos. Grahovo, deblokirajući potpuno posadu, čije držanje nadmašuje svaku pohvalu. Partizani su se povukli prema severu. Naši ukupni gubici: 10 mrtvih, među kojima dva oficira, i 35 ranjenih. Gubici MVAC: 20 mrtvih i 38 ranjenih. Gubici protivnika: 500 mrtvih i ogroman broj ranjenih. U noći između 27. i 28. o. m. jake ustaničke grupe zauzele su položaje MVAC u Vrpolju, Podljutu i Velikoj Popini, približujući se našoj posadi Zrmanja—Otrić. 29. ujutro, kada su bili protivnapadnuti, ustanici su napustili V. Popinu, koju su ponovo zauzele jedinice MVAC, koje su imale 3 mrtva i 10 ranjenih. Protivnik je imao 80 mrtvih.

Divizija »Bergamo«: Završeno je čišćenje pl. Paljevina.

Posada Livno: Izvršeno je izviđanje zone Priluka ne našavši ni traga od ustanika. Naše jedinice su prilikom izviđanja duž drumma Trilj—Bisko otvorile paljbu iz minobacača i artiljerijskih oruđa na Kotlenicu, gde su primećene neprijateljske grupe. U toku noći partizani su napali naše • posade Blato i Rupotina. Brzo reagovanje oteralo je ustanike. U Livnu je život ponovo dobio normalan tok (vidi 26. o. m.J.

Vesti o neprijatelju: Obaveštenja javljaju o pokretima ustanika sa Biokova prema severu.

Depešom 21613, teleprinterom, Supersloda obaveštava komande armijskih korpusa VI i XVIII da će, po naređenju Vrhovne komande, 4. bersaljerski puk morati da se u neodređenom roku vrati na nacionalnu teritoriju za drugo odredište.

Komanda XVIII armijskog korpusa depešom 11334, teleprinterom, javlja da je potrebno ubrzati dolazak brze divizije zbog

situacije koja je nastala usled pokreta i namera neprijatelja, koji teži da iskoristi udaljavanje naših snaga radi operacije »Beta«.

31. oktobar, subota

Zona XVIII armijskog korpusa, divizija »Sassari«: Povodom daljih preciziranja, naši gubici u Bos. Grahovu iznose: 16 mrtvih, među kojima dva oficira, 59 ranjenih. Gubici MVAC: 22 mrtva, 30 ranjenih, 10 nestalih. Civilno stanovništvo: 16 mrtvih, 5 ranjenih. Napad je vodilo 5000 ustanika sa 4 topa malog kalibra, 2 minobacača od 81 i od 45. Ustanici su jutros napali Strmicu. Napad je trajao 5 sati, pristizanje pojačanja primoralo je ustanike da odustanu od napada.⁵² Ustanici su napali Balinu glavu i Kanjane, gde, izgleda, grade odbrambene položaje, kao i rudnik Kljaci.⁵³ Preživeli iz jedinice MVAC koja je bila određena za odbranu rudnika povukli su se u Ružić.

Vesti o neprijatelju: Pristizanje drugih snaga u zonu Bos. Grahovo i Gračac, verovatno radi obnavljanja napada na pomenute posade. Prebacivanje grupa iz zone Muć u zonu Drniš radi uznemiravanja pozadine »Sasari« i sabotaža u zoni rudnika.

Javljeno je o znatnim ustaničkim snagama na Biokovu, zapadno od prevoja Sv. Križ, izgleda s namerom da napadnu Markarsku. Iz svih vesti raznih izvora ocrta se povećanje ustaničkih snaga na celoj teritoriji armijskog korpusa s namerom da se vrše napadi koristeći se rascepkanošću naših snaga usled operacije »Beta«. Sve u svemu, situacija je delikatna i treba je pažljivo pratiti. Supersloda dostavlja komandama potčinjenih armijskih korpusa, intendanturi i, radi znanja, komandama artiljerije, inženjerije i vazduhoplovstva dopis 21280 u kome ocrta karakteristike, mogućnosti i pravila za upotrebu formacija oklopnih automobila, čija je raspodela potčinjenim komandama i ustanovama u toku.

Depešom 21616 i 21617, teleprinterom, ekšelencija Roata saopštava ekšelencijama komandantima VI i XVIII armijskog korpusa da, ako smatraju za zgodno, u njegovo ime pohvale komande i trupe koje su učestvovala u operaciji »Alfa«.

Supersloda dostavlja Komandi VI armijskog korpusa depešu 21660, teleprinterom, u kojoj saopštava:

⁵³ Te napade je izvršio 4. bataljon 1. dalmatinske NOU brigade (tom V, knj. 9, dok. br. 14).

- da je poglavnik zajamčio da će se jedan ustaški bataljon uputiti za posadu Prozora;
- da će dotle posadu formirati jedna italijanska jedinica i muslimanska jedinica MVAC;
- kad stigne ustaški bataljon — koji prelazi pod našu komandu — ispitaće se da li je celishodno ili ne da se tamo zadrži i jedinica MVAC ili će ona biti ešelonirana radi odbrane komunikacije u doline Rame i dalje;
- da je u toku postupak da se iz Bugojna obezbedi snabdevanje posade. Za svaki slučaj, naređuje da se na licu mesta organizuju samostalne logističke zalihe radi zadovoljavanja potreba zimskog perioda (vidi dnevnik od 22, pasus 4).

Depešom 21661, teleprinterom, Supersloda saopštava Komandi XVIII armijskog korpusa:

- Da će u posadi Livno naša komanda i odeljenja ostati do kraja novembra, perioda predviđenog za dolazak jednog drugog ustaškog bataljona.
- Snabdevanje posade izvršiće se iz Bugojna. Međutim, celishodno je postarati se još sada za formiranje zaliha za koje se smatra da su potrebne.
- Zauzimanje Aržana i Prisoja zadržava se samo u vezi s neophodnošću obezbeđenja gore pomenutog snabdevanja i povlačenja naših jedinica iz Livna, koje će nastupiti kasnije.

mrtvi	ranjeni		nestali		ukupno ⁵⁴
oficiri	vojnici	oficiri	vojnici	oficiri	vojnici
12	275	27	473	—	
					mrtvih 287
					ranjenih 500
					nest. 134
					gubici ustanika
					mrtvih 3318
					ranjenih 158
					zarobljenih 511

⁵⁴ U pregledu su dati gubici u toku oktobra 1942. godine.